

BOSNA I HERCEGOVINA

**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

IZVJEŠĆE O RADU

DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2009. GODINI

Bosna i Hercegovina

**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

**IZVJEŠĆE O RADU
DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2009. GODINI**

Tuzla, prosinac 2009. godine

Sadržaj

1.	UVOD.....	1
2.	SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE.....	3
3.	KLJUČNE AKTIVNOSTI	5
3.1	Pravila DERK-a.....	5
3.2	Dokumenta koja odobrava DERK.....	6
3.3	Postupci izdavanja licenci	10
3.4	Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata	11
3.5	Tehnički aspekt rada prijenosnog sustava	11
3.6	Postupci odobrenja tarifa za usluge prijenosa električne energije, rad NOS-a i pomoćne usluge.....	13
3.7	Tržište električne energije	16
3.8	Zaštita kupaca.....	21
3.9	Ostale aktivnosti	22
4.	MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI.....	24
4.1	Energetska zajednica	24
4.2	Regionalna asocijacija energetske regulatora – ERRA	29
4.3	Meditranska radna grupa za reguliranje električne energije i prirodnog gasa – MEDREG	31
4.4	Međunarodna mreža energetske regulatora – IERN	32
4.5	Svjetski energetske regulatorni forum	33
4.6	Novi propisi Europske unije o internom energetske tržištu.....	34
5.	REVIZIJSKO IZVJEŠĆE.....	38
6.	OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2010. GODINI	39

PRILOZI

A:	Osnovni podaci o elektroenergetskom sustavu Bosne i Hercegovine.....	41
B:	Osnovni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine.....	42
C:	Karta elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine	43

1. UVOD

Jedan od najvažnijih događaja u energetsom sektoru u Europi je usvajanje novih propisa Europske unije o internom energetsom tržištu. Glavni ciljevi tzv. Trećeg paketa energetske legislative potpunije su predstavljeni u posebitom dijelu ovog izvješća. Mada vremenski rokovi za implementaciju usvojenih propisa u BiH nisu još definirani, njihova sveobuhvatnost i kompleksnost poziva već u ovom trenutku na potpunu mobilizaciju svih nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini.

Iako sučeljen sa nepovoljnim trendovima elektroenergetski sektor u Bosni i Hercegovini je 2009. godine nadmašio prošlogodišnje energetske pokazatelje i financijske rezultate. Na to ukazuju procjene o ostvarenom povećanju proizvodnje električne energije od 5,7%, u visini historijskog maksimuma od 14.575 GWh, i rekordnom izvozu električne energije od 3.900 GWh. Ukupna energija kojom se trgovalo na veleprodajnom tržištu (kupovina i prodaja) u 2009. godini iznosila je 8.300 GWh.

I u uvjetima smanjene tražnje uzrokovane manjim opsegom proizvodnje velikih industrijskih potrošača (pad potrošnje u odnosu na 2008. godinu iznosio je 4,9% ili u apsolutnom iznosu oko 600 GWh), sve tri elektroprivredne kompanije su nastavile pozitivan trend iz 2008. godine uspjevajući smanjenje prodaje na domaćem tržištu kompenzirati povećanom prodajom na regionalnom tržištu i ostvariti ukupnih 1,7 milijardi KM prihoda i 150 milijuna KM dobiti. Ovo su njihovi najbolji poslovni rezultati u dosadašnjih šest desetljeća.

Djelatnost opskrbe električnom energijom u potpunosti se odvija unutar tri elektroprivredne kompanije koje jedine posjeduju značajnije proizvodne kapacitete što im omogućuje i vladajuću tržišnu poziciju. U smislu razvoja tržišta ohrabruje najava da će počev od 2010. godine još jedan kvalificirani kupac, B.S.I. d.o.o. Jajce, početi nabavljati na tržištu dio energije za vlastite potrebe (219 GWh). Tako će se ovaj kupac pridružiti Aluminiju d.d. Mostar, koji će također dio potrebne energije nastaviti nabavljati na tržištu (876 GWh).

U 2009. godini kulminiralo je neslaganje u Upravi i Upravnom odboru "Elektroprijenosa Bosne i Hercegovine" Banja Luka, koje je prijetilo da postane ozbiljna prepreka učinkovitim vođenju sustava i upravljanja jedinstvenom prijenosnom mrežom u Bosni i Hercegovini. Tek su dogovorom premijera Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske koncem godine otvoreni prostor i perspektiva početku rješavanja prisutnih problema. Međutim, ovom će procesu, kao i mnogim drugim u elektroenergetskom sektoru Bosne i Hercegovine, trebati dodatni naponi, prije svega predstavnika

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je neovisna institucija Bosne i Hercegovine, koja djeluje u skladu sa principima objektivnosti, transparentnosti i jednakopravnosti, i ima jurisdikcije i odgovornosti nad prijenosom električne energije, operacijama prijenosnog sustava i međunarodnom trgovinom električnom energijom.

DERK je neprofitna institucija i financira se iz regulatornih naknada koje plaćaju licencirani subjekti.

dioničara/akcionara prijenosne kompanije, bez čijeg angažiranja neće biti moguće ni ispunjenje regulatornih ciljeva.

DERK se tijekom cijele godine bavio istraživanjem modela pružanja pomoćnih i sustavnih usluga u elektroenergetskom sustavu BiH. Zbog najnovijih pojava redukcije kapaciteta pomoćnih usluga (sekundarne regulacije) od strane pružalaca ovih usluga, elektroenergetski sustav Bosne i Hercegovine povremeno radi bez ove vrste regulacije i u nemogućnosti je da vrši regulaciju odstupanja kontrolnog područja BiH prema europskoj interkonekciji. Ovo izaziva opravdanu reakciju koordinатора UCTE bloka. DERK je odlučan da slične incidentne situacije preduprijedi uspostavom minimalno obvezujućeg regulatornog okvira i zahtjevom svim subjektima povezanim u sustavu, da sami surađuju u pripremanju iscrpnih pravila potrebnih za fer i transparentno pružanje, obračun i fakturiranje ovih usluga.

Zakornost odluka DERK-a potvrđena je u tri dosadašnja sudbena postupka od kojih je posljednji okončan u 2009. godini. U istoj godini predmetom sudbene revizije postale su dvije nove odluke DERK-a o određivanju tarifa za pomoćne usluge čiju je zakonitost pred Sudom Bosne i Hercegovine odlučila provjeriti Elektroprivreda Republike Srpske.

Financijska izvješća DERK-a za 2008. godinu pružila su revizijskim tijelima, radnim tijelima domova i samim domovima Parlamentarne skupštine BiH dokaze o savjesnom raspolaganju sredstvima i usklađenosti poslovanja sa pozitivnim propisima zbog čega je od svih njih DERK još jedne godine javno pohvaljen.

2. SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE

Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju je osnovala Parlamentarna skupština BiH donošenjem Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH i imenovanjem članova Komisije.

Članovi Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine su:

- Mirsad Salkić, sa drugim mandatom od 5 godina (od 30. prosinca 2009. do 29. prosinca 2014. godine) i
- Nikola Pejić, sa mandatom od 5 godina (od 25. rujna 2007. godine do 24. rujna 2012. godine).

Član Komisije iz Republike Srpske je

- mr. Vladimir Dokić, sa mandatom od 4 godine (od 1. srpnja 2003. do 30. lipnja 2007. godine).

Uočljivo je da je 30. lipnja 2007. godine istekao četverogodišnji mandat članu Komisije iz Republike Srpske Vladimiru Dokiću koji do izbora-reizbora u Parlamentarnoj skupštini BiH nastavlja i dalje obnašati ovu funkciju, u skladu sa odlukom Vlade Republike Srpske¹.

Nakon izbora prvog predsjedatelja Komisije mr. Vladimira Dokića (predsjedao do 30. lipnja 2004. godine), u skladu sa principom rotacije članova Komisije na ovoj funkciji, Komisijom su predsjedali ovim redom: Mirsad Salkić (do 30. lipnja 2005. godine), Željko Topić (do 30. lipnja 2006. godine), ponovno Vladimir Dokić (do 30. lipnja 2007. godine), po drugi put Mirsad Salkić (do 30. lipnja 2008. godine), Nikola Pejić (do 30. lipnja 2009. godine), i po treći put mr. Vladimir Dokić, aktualni predsjedatelj do 30. lipnja 2010. godine.

DERK je u ovoj godini, prvi puta nakon osnutka, mijenjao svoju internu organizaciju, želeći da je još više približi modelima organiziranja regulatornih tijela zemalja u okruženju. Brojnost, raznovrsnost i značaj ključnih regulatornih tema, o kojima će biti riječ u ovom izvješću, zahtijevali su promjene u organizaciji i povećanje kadrovskih kapaciteta DERK-a.

Od 2010. godine se i DERK, uključio u jedinstveno reguliran sustav plaća i naknada, odnosno primanja zaposlenih na razini institucija BiH poštujući temeljna opredjeljenja zakonodavca i očekujući da će za svoje specifičnosti osigurati širu podršku i veći stupanj razumijevanja tijekom provedbe projektirane reforme plaća. Naime, stvaranje uvjeta za učinkovitiji regulatorni nadzor od strane pravno i finansijski neovisnih i kompetentnih nacionalnih regulatora jedan je od glavnih ciljeva

---

¹ U vrijeme izradbe ovog izvješća postupak izbora člana Komisije iz Republike Srpske i dalje se nalazi se u proceduri u Vladi ovog entiteta. Nakon što prijedlog Vlade potvrdi Narodna skupština Republike Srpske, nominacija se dostavlja Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, koje predlaže imenovanje Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

Izvešće o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2008. godini, usvojeno je na sjednicama oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine,

- *na 47. sjednici Predstavničkog doma održanoj 4. ožujka 2009. godine uz pohvale Izvješću u sadržajnom i konceptualnom pristupu*
- *i na 28. sjednici Doma naroda održanoj 27. travnja 2009. godine.*

novih propisa Europske unije o energetsom tržištu, tzv. *Trećeg energetskeg paketa EU* (više o sadržaju paketa – u dijelu 4.6 ovog izvješća).

Opseg poslovnih aktivnosti nametnuo je DERK-u potrebu revizije postojećeg sustava obradbe poslovnih dokumenata. Uska grla uočena u postupku obradbe dokumenata, ukazala su na potrebu uvođenja učinkovitijeg načina za prijam i otpremu dokumenata u raznim oblicima, kao i praćenje njihove obradbe između organizacijskih dijelova DERK-a. U tom pravcu DERK se opredijelio da u narednom razdoblju unaprijedi postojeći informacijski sustav kroz implementaciju elektroničnog protokola čije programsko rješenje treba da racionalno i učinkovito podrži provedba važećih zakonskih normativa kojima je definirano uredsko i arhivsko poslovanje i pruži efikasnu podršku timskom radu. Pored navedenih ciljeva, namjera DERK-a je i dati adekvatan doprinos razvojnoj ulozi informacijskog društva definiranoj u *Strategiji razvoja informacijskog društva u BiH*.

DERK će korištenjem raznovrsnih oblika nadgradnje znanja i iskustva, odnosno jačanjem svojih stručnih kapaciteta pratiti zahtjeve regulatorne prakse. Nova znanja se stječu na različitim strukovnim savjetovanjima, konferencijama i tematskim seminarima, u zemlji i inozemstvu, kao i učenjem na daljinu (*distance e-learning*). Posebito se koriste obrazovni programi Regionalne asocijacije energetskih regulatora (ERRA) i Škole regulacije u Firenci (FSR). Vrijednu podršku u ovom smislu pružaju i Europska komisija, kroz projekt Tehničke pomoći regulatornom sustavu sektora energetike BiH, i Agencija za međunarodnu suradnju SAD (USAID), kroz projekt Asistencije regulativi i reformi energetskeg sektora (REAP).

DERK će i dalje ljudske potencijale razvijati kroz već afirmirane ali i kroz nove metode obuke, te uporabu suvremene tehničke opreme. Opravdanost ovakvog opredjeljenja potvrđuju do sada stečena profesionalna znanja i iskustva iz regulatorne prakse, koje osoblje sa uznapredovanim informatičkim, komunikacijskim i prezentacijskim vještinama sve uspješnije izlaže i na regionalnim međunarodnim strukovnim skupovima.

3. KLJUČNE AKTIVNOSTI

Tijekom 2009. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju održala je 11 redovitih sjednica, 27 internih sastanaka i organizirala 7 javnih rasprava.

U izvještajnom razdoblju Komisija je usvojila ili odobrila više dokumenata. Ovo izvješće predstavlja najznačajnije od njih koji su, u pravilu, usvajani kroz procese javnih rasprava.

Otvorenost uvidu javnosti kroz konsultacije i komunikaciju sa svim zainteresiranim članovima stručne ali i šire javnosti temeljna je orijentacija Komisije koja pomaže provjeri ispravnosti predloženih rješenja prije njihovog konačnog usvajanja. Praksu međusobne razmjene pribavljenih komentara javnosti, u istim ili sličnim postupcima, primjenjuju sva tri regulatorna tijela za električnu energiju u Bosni i Hercegovini.

Na redovitim sjednicama razmatraju se i utvrđuju akta iz regulatorne nadležnosti u skladu sa zakonom propisanim ovlastima, a na internim sastancima se razmatraju pitanja i usvajaju akti organizacijsko-administrativne naravi.

U cilju pribavljanja komentara zainteresiranih osoba i javnosti na pravila i propise, ili bilo koji drugi dokument, DERK organizira opću raspravu. U cilju rješavanja tehničkih pitanja u tijeku postupka i obradbe proceduralnih ili suštinskih pitanja, održava se tehnička rasprava. U cilju utvrđivanja odlučujućih činjenica na osnovu kojih bi DERK mogao riješiti prijedor ili stanovite zahtjeve, održava se formalna rasprava.

Redovite sjednice i sve vrste javnih rasprava su otvorene za javnost.

3.1 Pravila DERK-a

Odluka o izmjenama i dopunama Metodologije za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge

Metodologija za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije, rad neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge, usvojena u lipnju 2005. godine, omogućava da se na pravednoj osnovi odrede cijene za usluge korištenja prirodnog monopola i istodobno osiguraju reguliranim kompanijama prihodi, koji su im potrebni za normalan rad. Elektroenergetski sektor u Bosni i Hercegovini nalazi se u procesu transformacije ka tržišnom načinu rada. Ovaj proces Državna regulatorna komisija kontinuirano prati i podstiče. S tim u vezi, DERK je u siječnju 2007. godine izvršio prvu izmjenu Metodologije kojom se omogućilo učinkovitije tarifiranje i korištenje prijenosnog sustava u BiH.

Prepoznavajući da je funkcionalan, efikasan i transparentan model pružanja pomoćnih i sustavnih usluga osnovni preduvjet sigurnog i pouzdanog rada elektroenergetskog sustava, kvalitetne opskrbe kupaca i daljnjeg razvoja tržišta električne energije u BiH, u namjeri unaprijeđenja aktualnog koncepta i tehničke provedivosti pružanja ovih vrlo kompleksnih usluga u elektroenergetskom sektoru, DERK se odlučio i za drugu izmjenu Metodologije. Nakon pripreme Nacrta odluke i provedene javne rasprave, DERK je u siječnju 2009. godine usvojio i drugu *Odluku o izmjenama i dopunama Metodologije za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge.*

Odluka o izmjenama Odluke o opsegu, uvjetima i vremenskom rasporedu otvaranja tržišta električne energije u BiH

Početak lipnja 2009. godine DERK je inicirao javnu raspravu o izmjenama Odluke o opsegu, uvjetima i vremenskom rasporedu otvaranja tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini kako bi se aktualizirao vremenski raspored otvaranja tržišta i otklonile stanovite formulacije koje bi mogle spriječiti dalji progres u procesu otvaranja tržišta, a koje su u tom smislu prepoznate i od strane entitetskih komisija. Izmjena odluke je usvojena od strane Komisije u rujnu 2009. godine. Potrebno je istaći da je otvaranje tržišta električne energije složen proces koji zahtijeva uklanjanje brojnih prepreka, a koje su prvenstveno uvjetovane specifičnom strukturom i trenutačnim uređenjem elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini, i izrazito niskim reguliranim tarifama za krajnje kupce koji u takvim uvjetima nemaju nikakvog interesa da kupuju energiju na tržištu.

3.2 Dokumenta koja odobrava DERK

Prijedlog pravilnika o dodjeli prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta

Prekogranični prijenosni vodovi predstavljaju infrastrukturu koja omogućava slobodno odvijanje međunarodne trgovine električne energije. Zagušenje na ovim vodovima smanjuje mogućnost slobodne trgovine te je potrebno primjeniti pravila za upravljanje zagušenjima odnosno pravila koja će na nediskriminatoran, transparentan i tržišno orijentiran način izvršiti alokaciju raspoloživih kapaciteta.

Eksplicitne aukcije koriste se za alokaciju prijenosnih kapaciteta na gotovo svim granicama europskih država, što je u skladu sa Propisom 1228/2003/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije.

NOS BiH je sačinio i dostavio DERK-u na odobrenje *Prijedlog pravilnika o dodjeli prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta* koja su bazirana na tržišnim principima i obavljaju se putem eksplicitnih aukcija u kojima se natječu vlasnici licence za međunarodnu trgovinu, čime se maksimizira tržišna vrijednost prijenosnih kapaciteta.

Postupak razmatranja i odobravanja dostavljenog prijedloga pravilnika nalazi se u završnoj fazi. Očekuje se da će taj proces biti završen početkom 2010. godine.

Do donošenja novih pravila primjenjuju se ranije odobrena *Privremena pravila za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta na mjesečnoj razini*.

Tabela 1: Pregled subjekata koji uplaćuju i koriste sredstva po osnovu naknada za nekorištenje dodijeljenih prekograničnih prijenosnih kapaciteta u 2009. godini

(KM)

Mjesec	Subjekti koji uplaćuju sredstva						Korisnici sredstava		Ukupno
	EP BiH	ERS	RUDNAP	EZPADA	KORLEA	GEN-I	NOS BiH	Elektro-prijenos BiH	
I		559,5						559,5	559,5
II	15.804,0			20.964,0				36.768,0	36.768,0
III		5.670,0						5.670,0	5.670,0
IV	26.592,0	23.790,0				8.610,0		58.992,0	58.992,0
V	17.964,0	77.308,0			20.016,0			115.288,0	115.288,0
VI	113.106,0					7.209,0		120.315,0	120.315,0
VII		541,5	35.070,0					35.611,5	35.611,5
VIII		933,0						933,0	933,0
IX	1.932,0	502,5						2.434,5	2.434,5
X		418,5						418,5	418,5
XI									
XII			10.428,0					10.428,0	10.428,0
Ukupno	175.398,0	109.723,0	45.498,0	20.964,0	20.016,0	15.819,0	35.611,5	351.806,5	387.418,0

DERK je tijekom 2009. godine u skladu sa ovim Privremenim pravilima, donosio zaključke o raspodjeli sredstava po osnovu naknada za nekorištenje dodijeljenih prekograničnih prijenosnih kapaciteta kojima je određivao uplatioce i korisnike sredstava, te njihovu namjenu za ulaganja u razvoj i izgradnju prekograničnih prijenosnih kapaciteta BiH prema susjednim zemljama.

Indikativni plan razvoja proizvodnje za razdoblje 2010. – 2019. godina

Indikativni plan razvoja proizvodnje se izrađuje svake godine za desetogodišnje razdoblje. Cilj plana je da informira sadašnje i buduće korisnike o potrebama i postojećim projektima izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Istodobno, ovaj plan koristi se i kao jedan od osnova za izradbu *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* u Bosni i Hercegovini, koji obuhvata i problematiku novih prekograničnih vodova i izrađuje se također svake godine pokrivajući razdoblje od deset godina.

Koristeći iskustvo u pripremi prethodna tri indikativna plana, Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini je izradbi Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje od 2010. do 2019. godine pristupio pravodobno i osigurao kvalitetne ulazne podatke, kojim se plan ne samo vremenski pomjerio za jednu godinu, već i ažurirao i poboljšao.

O Indikativnom planu je obavljena i javna rasprava koja je potvrdila slaganje sa datim prognozama potrošnje, novim

proizvodnim kapacitetima i bilancama snaga i energije na prijenosnoj mreži. Odobravajući Plan DERK je još jednom konstatirao presudan utjecaj proaktivnog angažmana svih subjekata planiranja, te osiguranja kvalitetnih podataka za uporabljivost ove vrste planova.

Nova forma standardnog ugovora o odgovornosti za balansiranje

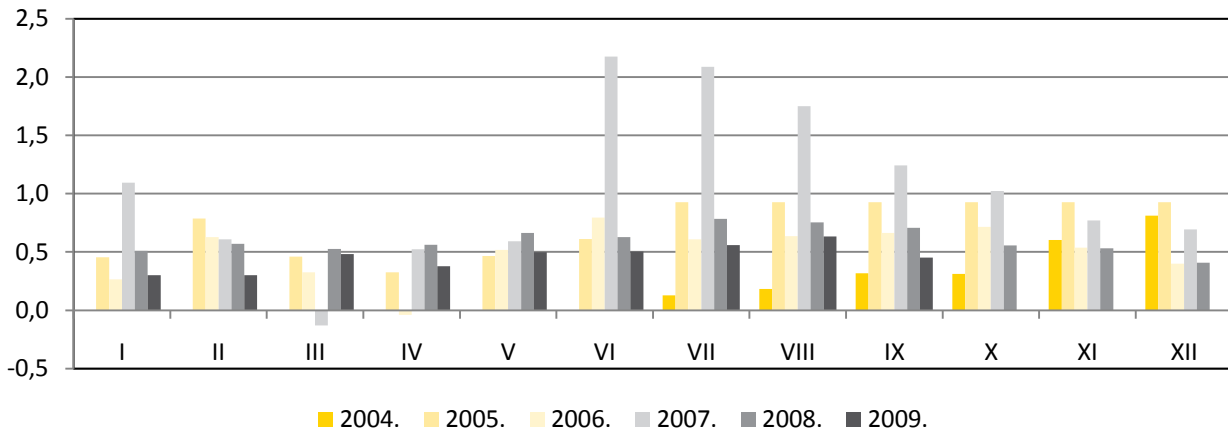
DERK je u prosincu 2009. godine odobrio novu formu standardnog ugovora o odgovornosti za balansiranje. Ovaj ugovor je značajan za kvalificirane kupce, odnosno kupce koji izlaze na tržište električne energije, jer se njegovim odredbama reguliraju odnosi između tih kupaca i balansno odgovornih strana kojima ovi kupci pripadaju. Ulogu balansno odgovornih strana imaju tri postojeće elektroprivrede jer posjeduju odgovarajuće tehničke kapacitete da obezbijede održavanje balansa potrošnje i proizvodnje na svom proizvodno-konzumnom području.

Suglasnost NOS-u BiH za sudjelovanje u ITC mehanizmu

Mehanizam kompenzacije između operatora prijenosnog sustava (ITC mehanizam – *Inter TSO Compensation*) predstavlja način nadoknade troškova na nacionalnoj prijenosnoj mreži nastalih zbog tijekova električne energije usljed prekogranične trgovine. Na ovaj način kreira se važna platforma za omogućavanje trgovine električnom energijom u regionu jugoistočne Europe, kao i između regiona i Europske unije.

ITC mehanizam se primjenjuje od 2002. godine u zapadnoj Europi, a u jugoistočnoj Europi od 2004. godine, uz ranije korišteni naziv CBT mehanizam (Mehanizam prekogranične trgovine). U lipnju 2007. godine, ostvareno je planirano ujedinjenje ITC mehanizama SETSO i ETSO zemalja, odnosno ITC fondova i po prvi put se u jedinstvenom ITC mehanizmu našlo 29 europskih zemalja. Kompleksnu proceduru obračuna i usklađivanja podataka o tijekovima električne energije tijekom 2009. godine mjesečno su obavljali Swissgrid, Švicarska i Amprion, Njemačka u funkciji administratora podataka.

U nadležnosti regulatora je odobrenje primjene samog mehanizma, što prije svega uključuje primjenu Propisa 1228/2003/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije. Državna regulatorna komisija za električnu energiju dala je svoju suglasnost Neovisnom operatoru sustava u Bosni i Hercegovini za prihvatanje i potpisivanje ITC sporazuma za 2010. godinu, koji je i potpisan 15. prosinca 2009. godine. NOS BiH ima obvezu da redovito

Prihod od ITC mehanizma po mjesecima u milijunima KM

izvješćuje DERK i Elektroprijenos BiH o svim aktualnim temama, planiranim aktivnostima i ostvarenim mjesečnim energetske i finansijskim rezultatima u primjeni Sporazuma.

Zbog svoje prirodne pozicije tranzicijske zemlje u regiji i Europi, te stupnja izgrađenosti prijenosne mreže, Bosna i Hercegovina, po osnovu primjene ITC mehanizma ostvaruje prihod. Tako je u 2004. godini ostvaren neto prihod od 2.354.004 KM, u 2005. godini 8.664.199 KM, u 2006. godini 6.055.467 KM, u 2007. godini 12.432.071 KM i u 2008. godini 7.198.731 KM. Nekompletan prihod za prvih devet mjeseci u 2009. godini iznosi 4.104.002 KM. Napominje se da se fakturiranje vrši sa višemjesečnim zakašnjenjem zbog kompleksnosti obračuna.

Izmjene Mrežnog kodeksa

Na prijedlog Državne regulatorne komisije za električnu energiju, Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini pokrenuo je postupak izmjena i dopuna Mrežnog kodeksa, koji se, između ostalog, odnosi na usklađivanje dinamike izradbe Indikativnog plana razvoja proizvodnje i Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže. Na ovaj način NOS BiH i Elektroprijenos BiH bi imali dostatno vremena za pripremu ovih planova u istoj godini, i mogli bi ih dostavljati DERK-u na odobravanje do konca tekuće godine. Očekuje se da prijedlog izmjena i dopuna Mrežnog kodeksa obuhvati dio koji obrađuje uvjete za priključak. Također, Mrežnom kodeksu će biti pridodan dio koji uvažava specifičnosti rada vjetroelektrana (tehnički zahtjevi za priključak vjetroelektrana, regulacija aktivne snage i frekventni odziv, regulacija napona i kompenzacija jalove snage itd.). Pored toga, prijedlog izmjena i dopuna Mrežnog kodeksa sadržavat će i stanovite izmjene u dijelovima koji se odnose na kodeks mjerenja, kodeks Operativnog planiranja, te operativnu suradnju i izvješćivanje.

3.3 Postupci izdavanja licenci

U tijeku 2009. godine, u više provedenih postupaka, pretežito zbog isteka roka prethodno izdatih *privremenih* licenci obnovljene su, odnosno izdate su *nove* licence sa razdobljem važenja od 5 godina, u djelatnosti međunarodne trgovine za:

- “Ezpada” d.o.o. Čapljina (ožujak 2009),
- “Rudnap” d.o.o. Banja Luka (prosinac 2009),
- “B.S.I.” d.o.o. Jajce za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine – uvoz električne energije za vlastite potrebe (studeni 2009).

Osim navedenih, tijekom godine vođeni su i postupci izdavanja privremenih licenci, sa razdobljem važenja od dvije godine, subjektima koji se prvi put pojavljuju na tržištu kao međunarodni trgovci električnom energijom:

- “GEN-I” d.o.o. Sarajevo (veljača 2009),
- “Korlea” d.o.o. Mostar (ožujak 2009),
- “Atel BH” d.o.o. Sarajevo (svibanj 2009).

U tijeku je postupak na obradbi zahtjeva za izdavanje privremene licence za međunarodnu trgovinu po zahtjevu “RE Energija” d.o.o. Sarajevo. Također, u postupku je i obradba zahtjeva za promjenu naziva i adrese već licenciranog subjekta (Atel BH d.o.o. Sarajevo u ALPIQ Energija BH d.o.o. Sarajevo).

Kao vlasnici licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom, registrirani su i JP “Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne” d.d. Mostar, JP “Elektroprivreda Bosne i Hercegovine” d.d. – Sarajevo, MH “Elektroprivreda Republike Srpske” – Matično poduzeće, a.d. Trebinje, “Energy Financing Team” d.o.o. Trebinje, “Interenergo” d.o.o. Sarajevo, “ČEZ BiH” d.o.o. Sarajevo, te “Aluminij” d.d. Jajce (uvoz električne energije za vlastite potrebe). Na koncu 2009. godine isteklo je razdoblje važenja privremene licence čiji je vlasnik bio “BIRAC” a.d. Zvornik. Ovaj subjekt nije podnio zahtjev za izdavanje licence za naredno razdoblje.

Podsjeća se da su 2007. godine dodijeljene licence “Nezavisnom operatoru sistema u Bosni i Hercegovini” Sarajevo, te “Elektroprijenosu Bosne i Hercegovine” a.d. Banja Luka, sa razdobljem važenja od 5 godina.

U lipnju 2009. godine donešena je *Odluka o izmjenama Uvjeta za korištenje licence za obavljanje djelatnosti prijenosa električne energije*. Odlukom je jasnije preciziran sadržaj i način izradbe dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže za razdoblje od 10 godina koji vlasnik licence izrađuje svake godine, kao i način ažuriranja priloga licence, ukoliko u razdoblju važenja dolazi do izmjene njihovog sadržaja.

3.4 Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata

Tijekom godine DERK prati usklađenost djelovanja licenciranih subjekata sa propisanim uvjetima korištenja licenci, prije svega nadzorom reguliranih djelatnosti koje obavljaju NOS BiH i Elektroprijenos BiH. Praćenje aktivnosti vrši se analizom redovitih i izvanrednih izvješća koje podnose licencirani subjekti kao i putem posjeta vlasnicima licenci, sa ili bez najave. Vlasnici licenci podnose godišnja, polugodišnja, mjesečna i dnevna izvješća o pojedinim aktivnostima, kako onim financijske, tako i tehničke i organizacijske naravi. Također, dostupna su i izvješća vlasnika licenci o izvanrednim pogonskim događajima u sustavu.

Posjete stručnog osoblja DERK-a reguliranim subjektima omogućavaju neposredan uvid u njihove dokumente i aktivnosti kao i izvođenje kompleksnijih analiza rada i financijske pozicije subjekata sa stanovišta primjene odobrenih tarifa.

I ove godine su konstatirani problemi u radu “Elektroprijenosa Bosne i Hercegovine” a.d. Banja Luka čije funkcioniranje već dulje vrijeme opterećuju kako neslaganja članova Uprave tako i Upravnog odbora Kompanije o svim ključnim pitanjima. Zabrinutost ovakvim stanjem i žurnost njegovog prevazilaženja, Državna regulatorna komisija je u više navrata iskazivala Vijeću ministara BiH i entitetskim vladama – vlasnicima, odnosno članovima Skupštine akcionara/dioničara Elektroprijenosa BiH.

Uz uvažavanje poduzetih aktivnosti vlada i nadležnih ministarstava i postignutih dogovora:

- na sastanku premijera Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske po pitanju funkcioniranja Kompanije koji je održan u Sarajevu 6. studenoga 2009. godine,
- na sjednici Upravnog odbora Elektroprijenosa BiH koja je okončana 29. prosinca 2009. godine u Banja Luci,

DERK je uvjerenja da će dosadašnji problemi u radu Elektroprijenosa BiH biti otklonjeni.

3.5 Tehnički aspekt rada prijenosnog sustava

Prema većini svjetskih statistika pogonskih događaja, 80-90% svih prekida opskrbe događa se u distributivnom sustavu. Stoga i najveća odgovornost za pouzdanost opskrbe pada upravo na distributivne mreže. Međutim, ne smiju se zanemariti ni takvi događaji u prijenosnom sustavu, jer za posljedicu imaju prekid opskrbe velikog broja potrošača, a ponekad i potpuni kolaps dijela ili čitavog sustava. Stoga je važno da pouzdanost prijenosnog sustava bude na vrlo visokoj razini. Uvažavajući činjenicu da je Elektroprijenos BiH vlasnik i svih trafostanica

110/x kV, pa time i SN odvoda u tim trafostanicama koji pretežito imaju distributivnu funkciju, praćenje prekida napajanja na ovoj razini dolazi do izražaja. S tim u vezi, Elektroprijenos BiH vrši prikupljanje i obradbu podataka koji se odnose na tehnički aspekt rada prijenosnog sustava. Ti podaci se prezentiraju kroz pokazatelje kontinuiteta napajanja potrošača: SAIFI, SAIDI i ENS. Pokazatelj SAIFI (eng. *System Average Interruption Frequency Index*) označava prosječan broj prekida napajanja po potrošaču tijekom godine. Pokazatelj SAIDI (eng. *System Average Interruption Duration Index*) označava prosječno trajanje prekida po potrošaču u minutama po godini. Neovisno od Elektroprijenosa BiH, slične indekse prikupljaju sve tri elektroprivrede u BiH na distributivnoj razini, odnosno na naponskim razinama 35, 20 i 10 kV.

Pokazatelji tipa SAIFI i SAIDI su dobijeni praćenjem broja i trajanja zastoja u objektima Elektroprijenosa, koji su za posljedicu imali prekid opskrbe kupaca izravno priključenih na prijenosnu mrežu i/ili beznaponsko stanje srednjonaponskih odvoda u trajanju duljem od tri minute. U tabelama su prezentirani pokazatelji tipa SAIFI i SAIDI za 2009. godinu (po mjesecima i sumarno). Tabela 2 uzima u obzir samo zastoje uzrokovane dešavanjima na mreži u nadležnosti Elektroprijenosa BiH, a tabela 3 i zastoje SN odvoda u trafo stanicama Elektroprijenosa, uzrokovanih dešavanjima u distributivnoj mreži.

Pokazatelji tipa SAIFI i SAIDI su znatno nepovoljniji u tabeli 3, obzirom na razgranatost i veličinu distributivne mreže koja je u praksi češće podložna različitim vrstama kvarova. Također, u obje tabele vidljivo je da su pokazatelji povoljniji u 2009. godini, nego u prethodnoj godini.

Potrebno je naglasiti značajnu razliku između planiranih i neplaniranih zastoja u opskrbi, a koji za posljedicu imaju beznaponsko stanje korisnika. Planirani zastoj obično se događa kada se određena komponenta sustava (vod, transformator, ge-

Tabela 2: SAIFI i SAIDI uslijed zastoja na mreži u nadležnosti Elektroprijenosa BiH

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	2009	2008
SAIFI Planirani zastoji	0,07	0,06	0,13	0,15	0,19	0,17	0,12	0,21	0,26	0,22	0,14	0,17	1,89	2,49
SAIFI Neplanirani zastoji	0,07	0,07	0,05	0,16	0,21	0,13	0,18	0,21	0,17	0,08	0,19	0,20	1,73	1,58
SAIFI UKUPNO	0,13	0,13	0,18	0,31	0,40	0,30	0,30	0,42	0,43	0,30	0,33	0,38	3,62	4,08
SAIDI Planirani zastoji (min)	16,40	18,87	28,50	27,01	43,55	34,81	26,11	17,07	43,40	29,88	16,66	22,21	324,46	503,58
SAIDI Neplanirani zastoji (min)	5,77	0,91	1,15	9,71	9,37	3,28	8,76	5,92	2,44	2,02	12,25	15,56	77,14	103,03
SAIDI UKUPNO (min)	22,17	19,77	29,64	36,71	52,92	38,08	34,87	22,99	45,84	31,90	28,91	37,77	401,59	606,60

Tabela 3: SAIFI i SAIDI uključujući i ispade SN odvoda uzrokovanih zastojsima u distributivnoj mreži

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	2009	2008
SAIFI Planirani zastoji	0,18	0,30	0,47	0,36	0,53	0,45	0,44	0,74	0,65	0,65	0,68	0,72	6,16	6,18
SAIFI Neplanirani zastoji	0,62	0,56	0,76	0,61	0,90	1,19	1,37	1,32	0,88	1,16	0,77	1,70	11,85	11,99
SAIFI UKUPNO	0,80	0,86	1,22	0,98	1,43	1,64	1,81	2,05	1,53	1,81	1,46	2,42	18,01	18,17
SAIDI Planirani zastoji (min)	29,68	47,17	60,96	50,42	90,77	71,19	60,82	94,19	87,39	66,29	95,73	55,42	810,02	847,61
SAIDI Neplanirani zastoji (min)	37,74	29,20	32,94	44,19	54,40	76,51	68,82	54,68	44,60	72,64	40,12	105,82	661,66	877,17
SAIDI UKUPNO (min)	67,42	76,37	93,89	94,61	145,17	147,70	129,64	148,87	131,99	138,94	135,86	161,24	1471,68	1724,78

nerator i sl.) isključuje u cilju njenog preventivnog održavanja. Korisnici se obično unaprijed informiraju o planskim prekidima.

Nasuprot tome, u slučaju pojave kvarova u EES-u, dolazi do ispada komponenti sustava i u ovisnosti od opsega mreže pogođene kvarom i odziva sustava zaštite može doći do neplaniranih prekida u opskrbi kupaca električne energije.

Podaci o neisporučenoj električnoj energiji (ENS – eng. *Energy-Not-Supplied*) usljed neplaniranih prekida opskrbe (ENS_{nopl}), kao i neisporučenoj električnoj energiji usljed planiranih prekida (ENS_{pl}) u EES BiH za 2008. i 2009. godinu dati su u tabeli 4.

Tabela 4.

	2008		2009	
	MWh	min	MWh	min
ENS_{nopl}	135,608	1744	273,949	2756
ENS_{pl}	246,245	2285	121,599	1236
<i>Ukupno</i>	381,853	4029	395,548	3992

Vidljivo je da je količina neisporučene električne energije usljed neplaniranih prekida značajno povećana, što će biti predmetom posebite pozornosti DERK-a u nastavku regulatornog nadzora Elektroprijenosa BiH. U tom smislu bit će potrebno uložiti i dodatne napore na daljem razvoju metodologije prikupljanja i obradbe podataka.

Prikupljanje i obradba podataka o raspoloživosti i pouzdanosti sustava je neophodan, dugotrajan, kontinuiran proces, koji predstavlja važan aspekt kvantitativne ocjene rada elektroenergetskog sustava u cjelini. Raspoloživi podaci predstavljaju jedan od značajnih osnova u planiranju razvoja elektroenergetske infrastrukture.

3.6 Postupci odobrenja tarifa za usluge prijenosa električne energije, rad NOS-a i pomoćne usluge

Tarife za usluge prijenosa električne energije, koje se primjenjuju od siječnja 2008. godine DERK je donio u prosincu 2007. godine, po okončanju tarifnih postupaka koji su opisani u Izvješću o radu DERK-a u 2007. godini.

U studenom 2008. godine *Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini* podnio je zahtjev za određivanje tarifa za rad NOS-a i tarifa za pomoćne usluge. U tarifnom postupku je ocijenjeno da nema elemenata za povećanje, te je tarifa zadržana na dotadašnjoj razini od 0,0399 feninga/kWh. U okviru istog postupka donešena je i Odluka o određivanju tarifa za pomoćne usluge, koja je u lipnju 2009. godine pretrpjela stanovite tehničke izmjene.

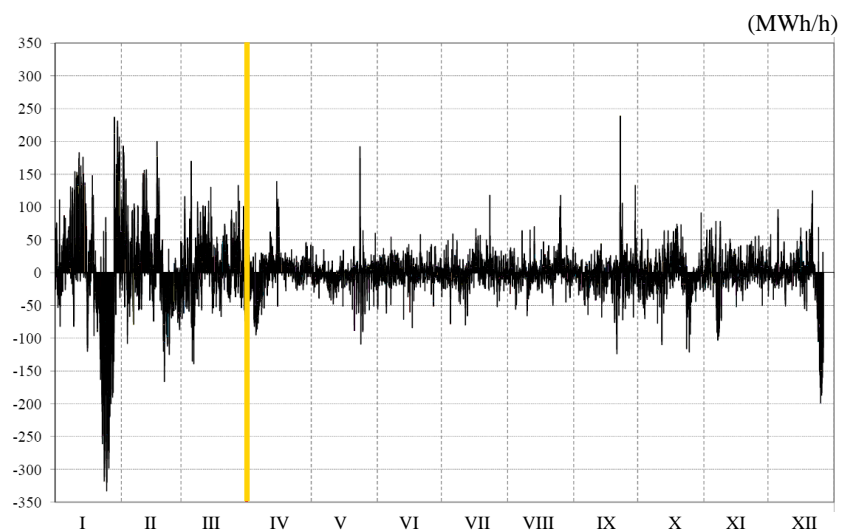

Pomoćne usluge

Model pružanja i korištenja pomoćnih usluga u elektroenergetskom sustavu BiH definiran je *Metodologijom za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge* i *Odlukom o određivanju tarifa za pomoćne usluge*. U ovako koncipiranom modelu na jednoj strani nalaze se pružatelji pomoćnih usluga (vlasnici licence za proizvodnju), a na drugoj korisnici (licencirani opskrbljivači i kvalificirani kupci izravno priključeni na prijenosnu mrežu). U ovoj fazi prestrukturiranja elektroenergetskog sektora broj sudionika u sustavu pomoćnih usluga je reduciran i praktično sveden na tri postojeće elektroprivrede, kvalificirane kupce (Aluminij Mostar) i kompaniju koja obavlja djelatnosti distribucije i opskrbe električnom energijom u Brčko distriktu BiH (ED Brčko). Ovo su ujedno i subjekti koji se pojavljuju u financijskom obračunu, pri tome se elektroprivrede (BOS-ovi) nalaze na strani potraživanja i na strani plaćanja, a kvalificirani kupci i ED Brčko samo na strani plaćanja.

Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini u modelu pomoćnih usluga daje naloge proizvodnim jedinicama u cilju pružanja ovih usluga u situacijama kada je to angažiranje neophodno kako bi se osigurao rad u definiranim tehničkim okvirima i sačuvala sigurnost elektroenergetskog sustava.

Neželjena odnosno nedopuštena odstupanja od dnevnog rasporeda su koncem 2008. i početkom 2009. godine dostigla drastične razmjere, što je narušilo normalan rad sustava i izazivalo reakciju koordinatora UCTE bloka. Stoga je DERK inzistirao na uvođenju obračuna i plaćanja za neželjena odstupanja na način predviđen Tržišnim pravilima. Od tada (1. travanj 2009. godine), po navodima svih sudionika u sektoru, ova odstupanja su ipak svedena u prihvatljivije okvire što se može vidjeti na slici.

Neželjena satna odstupanja BiH prema interkonekciji u 2009. godini

Iako je sustav pružanja i korištenja pomoćnih usluga u 2009. godini solidno funkcionirao, ipak, postoji prostor za poboljšanje i uklanjanje uočenih nedostataka, te je za očekivati da će u narednom razdoblju, uz izraženu gotovost ključnih sudionika, sustav pružanja pomoćnih usluga biti podignut na višu razinu.

Novi tarifni postupci

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je, u okviru svojih nadležnosti definiranih zakonom, u studenom 2009. godine, donijela zaključke o pokretanju postupaka u kojima će odrediti tarife za usluge prijenosa električne energije, rad neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge.

Obje regulirane kompanije dostavile su potrebnu dokumentaciju u okviru koje su predočile svoje zahtjeve za prihode i rashode, kao i troškove koje namjeravaju zaračunavati po tarifama za svoje usluge.

Tarifni zahtjev će biti rješavan u skladu sa kriterijima navedenim u Zakonu o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH i Metodologiji za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge.

DERK će u razmatranju zahtjeva u najvećoj mogućoj mjeri poštivati osnovna načela koja propisuju da će tarife biti pravedne i razumne, jednakopravne, utemeljene na objektivnim kriterijima, zasnovane na opravdanim troškovima i određene na transparentan način.

Konačne odluke u tarifnim postupcima Komisija planira donijeti tijekom mjeseca ožujka 2010. godine.

Presude Suda BiH o zakonitosti odluka DERK-a

Osim u ranija dva riješena slučaja tijekom 2008. godine, Sud Bosne i Hercegovine je u 2009. godini još jednom potvrdio zakonitost odluke DERK-a. Ni treći umješak u tarifnom postupku (Elektroprivreda Republike Srpske) nije uspio pred sudom dokazati da je DERK povrijedio pravila postupka i donio 2006. godine nezakonitu odluku. Međutim, isti tužitelj je zatražio sudbenu reviziju dvije nove odluke DERK-a o određivanju tarifa za pomoćne usluge iz ožujka i lipnja 2009. godine.

3.7 Tržište električne energije

Energetski pokazatelji

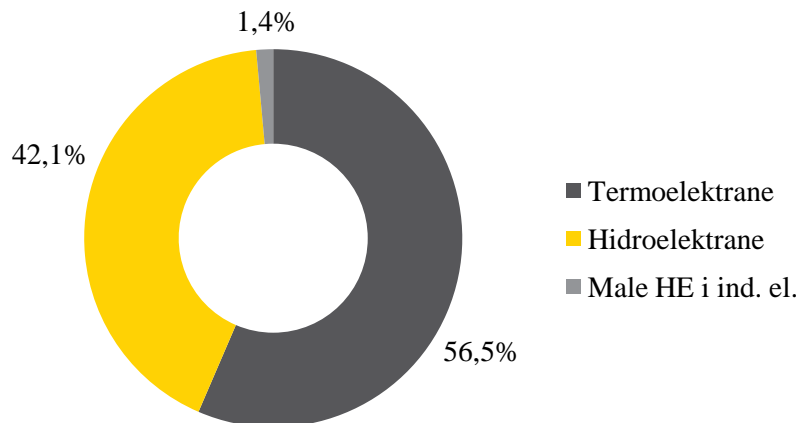
Uprkos nepovoljnim trendovima, ova godina će, prema preliminarnim rezultatima, biti još uspješnija za elektroenergetski sektor, nego prethodna. Procjenjuje se da će se proizvodnja električne energije povećati 5,7% i iznositi 14.575 GWh, što predstavlja historijski maksimum, uz rekordan izvoz električne energije od 3.900 GWh.

Proizvodnja termoelektrana prema procjenama iznosi 8.230 GWh, hidroelektrana 6.135 GWh, a malih hidroelektrana i industrijskih elektrana 210 GWh.

I pored smanjene prodaje u BiH sve tri elektroprivredne kompanije su ostvarile pozitivne poslovne rezultate, nastavljajući uspješan trend iz 2008. godine.

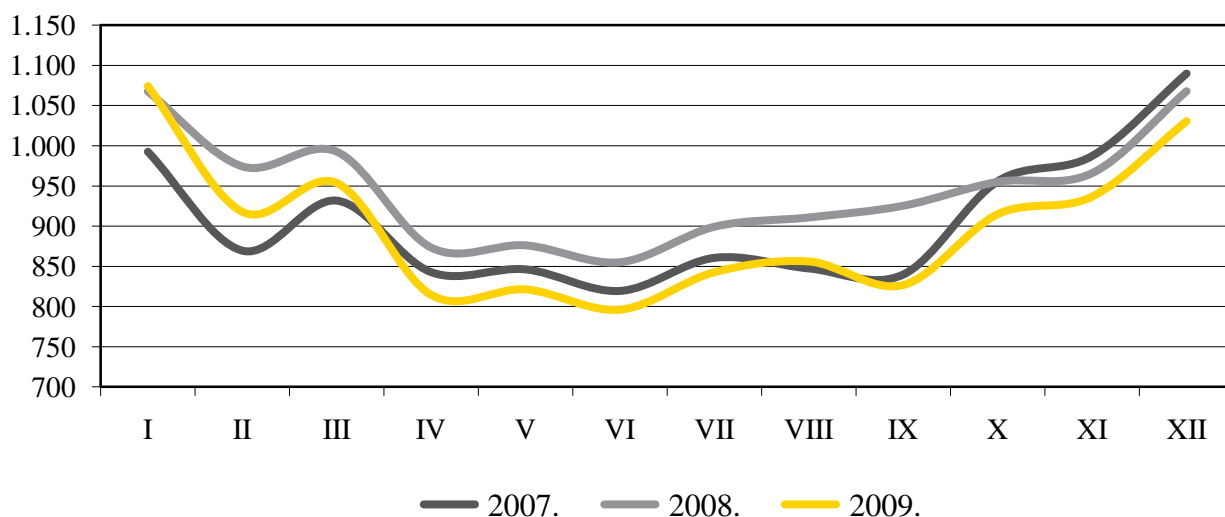
Smanjenje prodaje na domaćem tržištu kompenzirano je povećanom prodajom na regionalnom tržištu, ali to, ipak, ukazuje na nepovoljan razvojni trend u privredi BiH.

Rekordna hidroproizvodnja je povoljno djelovala i na proizvodne troškove pa u konačnici elektroenergetski sektor bilježi oko 1,7 milijardi KM prihoda i 150 milijuna KM dobiti, što je ujedno i najbolji poslovni rezultat u dosadašnjih šest desetljeća.

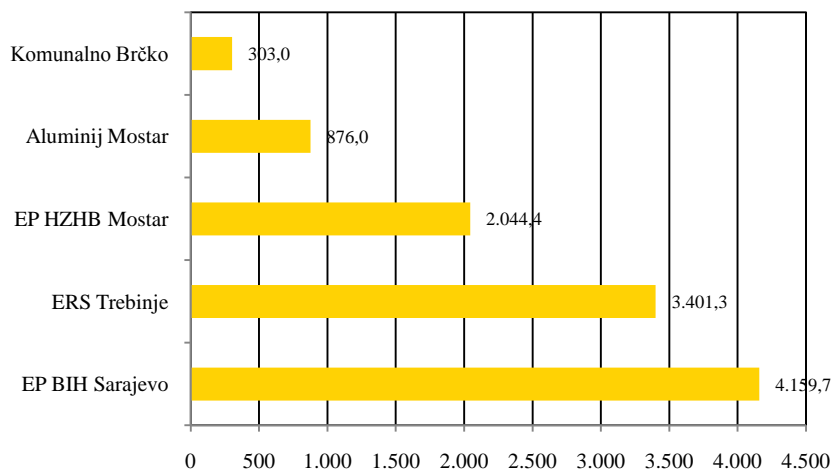
Struktura proizvodnje električne energije u BiH u 2009. godini

Ukupno isporučena električna energija sa mreže prijenosa u 2009. godini iznosila je 10.784 GWh i za 4,9% je manja u odnosu na prethodnu godinu, kada je ukupno sa mreže prijenosa kupcima u Bosni i Hercegovini isporučeno 11.364 GWh.

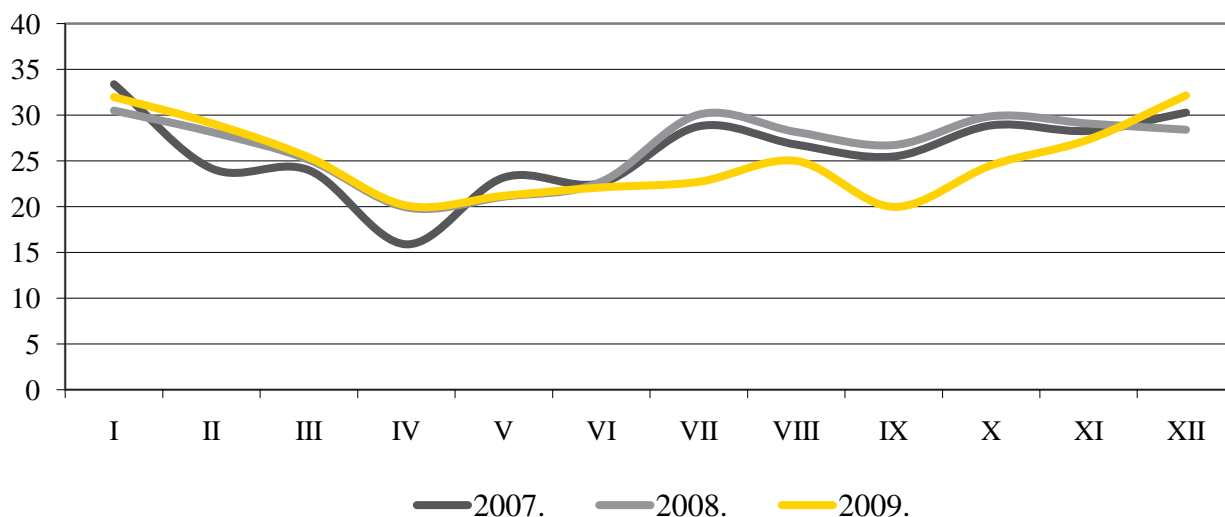
Energija preuzeta u BiH sa prijenosne mreže (GWh) – mjesečni podaci

Preuzeta električna energije sa mreže prijenosa predstavlja jedan od tarifnih elementa koji značajno utječe na prihod reguliranih kompanija (Elektroprijenos BiH i Neovisni operator sustava u BiH).

Energija preuzeta u BiH sa prijenosne mreže po subjektima u 2009. godini (GWh)

Zahvaljujući ostvarenom izvozu od 3.900 GWh koji je nadmašio plansku veličinu za 10%, ove regulirane kompanije su uspjele kompenzirati smanjenu potrošnju u BiH i dostići planirani prihod.

Mjesečni gubici na mreži prijenosa (GWh)

Gubici električne energije na prijenosnoj mreži predstavljaju jedan od značajnijih parametara ekonomičnosti i kvalitete rada mreže. Procjenjuje se da su u 2009. godini gubici na prijenosnoj mreži BiH iznosili 310 GWh, odnosno 2% u odnosu na ukupnu raspoloživu električnu energiju na prijenosnoj mreži. Pregled gubitaka na mreži prijenosa za protekle tri godine dat je na prethodnoj slici.

Tržište električne energije u regiji

Na tržištu električne energije u 2009. godini desile su se značajne promjene u odnosu na 2008. godinu. Kao posljedica globalne ekonomske krize, zabilježen je značajan pad potrošnje električne energije u regionu jugoistočne Europe. Procjenjuje se da je u ovoj regiji, sa godišnjom potrošnjom od oko 200 TWh, smanjenje u 2009. godini iznosilo oko 10 TWh, odnosno 5%.

Pad potrošnje električne energije zabilježen je prije svega kod velikih kupaca iz aluminijske, kemijske i automobilske industrije. Globalni pad potražnje, odnosno stvaranje trenutnog suficita električne energije u regionu u kojem inače u normalnim uvjetima rada nedostaje električne energije, presudno je utjecao na smanjenje cijena na veleprodajnom tržištu.

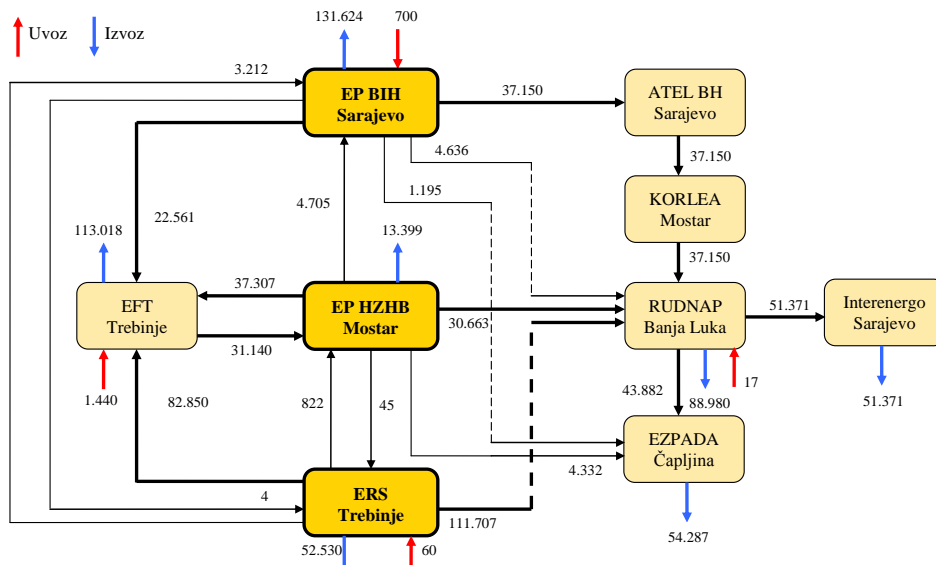
Neuobičajeno visoka razina padalina u prošloj godini koja je rezultirala velikim dotocima i značajnim povećanjem proizvodnje u hidroelektranama također je doprinijela smanjenju cijena električne energije na tržištu.

Ostvarene cijene su, sa razine od 90 €/MWh sredinom 2008. godine, pale na vrijednost od 40 €/MWh pa i niže sredinom 2009. godine. Do konca godine cijene su se djelomično oporavile oscilirajući u obuhvatu 45 – 50 €/MWh.

Tržište električne energije u BiH

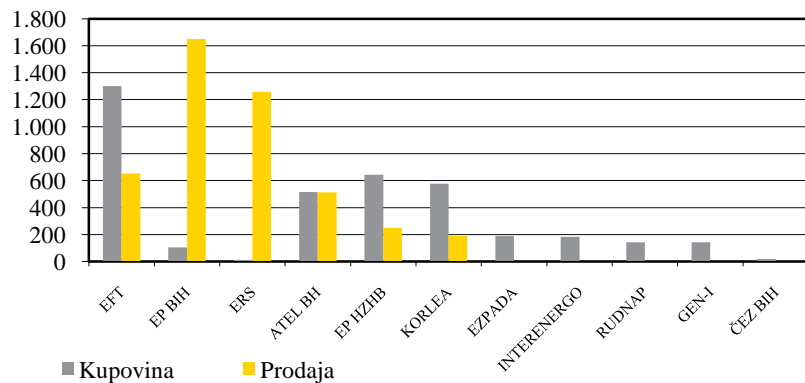
U Bosni i Hercegovini, u 2009. godini, pad potrošnje u odnosu na 2008. godinu, iznosio je 4,9% ili u apsolutnom iznosu oko 600 GWh. Pri tome je distributivna potrošnja porasla za 1,7%, a potrošnja velikih kupaca smanjena je za 24%. Ovom smanjenju najveći doprinos dala su dva najveća kupca električne energije u BiH: Aluminij Mostar i Mittal Steel Zenica. Aluminij Mostar kao jedini kvalificirani kupac u 2009. godini ostvario je za 28% ili za 347 GWh manju potrošnju u odnosu na 2008. godinu.

Značajni viškovi u proizvodnji električne energije utjecali su na povećanje opsega trgovanja na domaćem tržištu električne energije. Za ilustraciju dat je prikaz trgovačkih transakcija u ožujku 2009. godine.

Trgovačke transakcije u ožujku 2009. godine (MWh)

Ukupna energija kojom se trgovalo na veleprodajnom tržištu (kupovina i prodaja) u 2009. godini iznosila je 8.300 GWh. Od elektroprivrednih kompanija najveći opseg trgovanja je ostvarila Elektroprivreda BiH, a od čisto trgovačkih kompanija EFT, Trebinje.

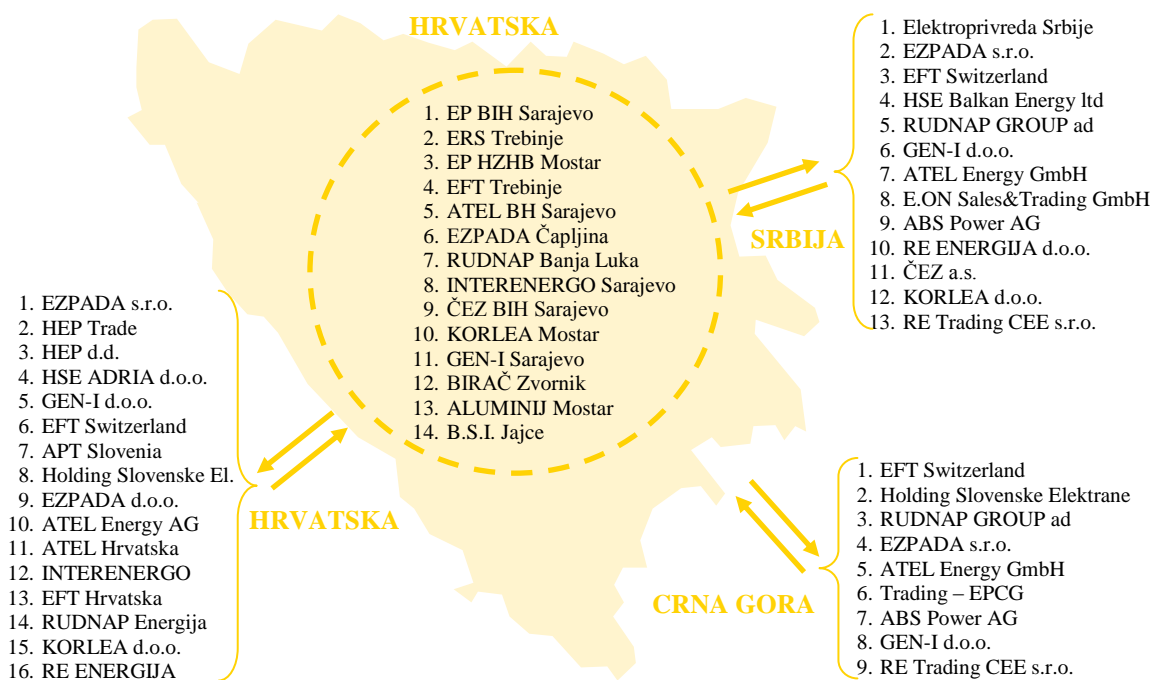
Pregled trgovanja po licenciranim subjektima u 2009. g. (GWh)

U maloprodajnom segmentu trgovanja situacija nije bitno izmjenjena u odnosu na prethodne godine. Djelatnost opskrbe u potpunosti se odvija unutar tri elektroprivredne kompanije koje jedine posjeduju i proizvodne kapacitete. Proces prestrukturiranja nije dovršen što elektroprivredama omogućava vladajuću poziciju na maloprodajnom tržištu električne energije. Svi kupci na srednjem (35, 20 i 10 kV) i niskom naponu (0,4 kV) se opskrbljuju po reguliranim cijenama koje utvrđuju entitetske regulatorne komisije. Najava kupca BSI d.o.o. Jajce da će od 2010. godine jedan dio energije za vlastite potrebe (219 GWh) nabavljati uz korištenje statusa kvalificiranog kupca predstavlja pozitivan signal u razvoju tržišta. U narednoj godini Aluminij d.d. Mostar će nastaviti da dio energije za svoje potrebe (876 GWh) nabavlja na tržištu. Dakle, u 2010. godini u BiH će dva subjekta koristiti status kvalificiranog kupca i dio potrebne električne energije nabavljati na tržištu.

Prekogranična trgovina

Dobra povezanost sustava Bosne i Hercegovine sa susjednim elektroenergetskim sustavima omogućava plasman električne energije u zemlje regiona koje imaju izražen deficit.

Rekordan izvoz u 2009. godini rezultirao je povećanim brojem prekograničnih trgovačkih transakcija. Ovim transakcijama je obuhvaćen veliki broj trgovaca koji električnu energiju preuzimaju na granici BiH sa susjednim zemljama. Na slici je dat pregled sudionika u prekograničnoj trgovini na svim granicama Bosne i Hercegovine.

Sudionici u prekograničnoj trgovini po granicama

Tijekom 2009. godine registriran je tranzit električne energije preko prijenosne mreže BiH u iznosu od 2.122 GWh. Električnu energiju tranzitiraju međunarodne trgovačke kompanije preko svojih registriranih tvrtki u BiH. Prihod po osnovu tranzita BiH ostvaruje sudjelovanjem u ITC mehanizmu, što je detaljnije opisano u dijelu 3.2. ovog izvješća.

Uobičajeno najveći izvoz ostvaren je prema Crnoj Gori i Hrvatskoj. Od domaćih subjekata najveći uvoz je ostvario Aluminij d.d. Mostar, koji je za vlastite potrebe uvezao 876 GWh ili 95% ukupnog uvoza u 2009. godini.

Tabela 5. (MWh)

<i>Licencirani subjekt</i>	<i>Izvoz</i>	<i>Uvoz</i>	<i>Tranzit</i>
<i>EP BIH</i>	851.553	1.690	0
<i>EP RS</i>	492.252	9.544	0
<i>EP HZHB</i>	134.936	270	0
<i>EZPADA</i>	188.683	0	176.547
<i>ALUMINIJ</i>	0	876.000	0
<i>RUDNAP</i>	832.284	5.890	190.640
<i>EFT</i>	664.222	17.725	1.349.667
<i>INTERENERGO</i>	182.822	588	18.847
<i>KORLEA</i>	392.669	6.192	48.900
<i>GEN-I</i>	140.334	0	321.742
<i>ATEL BH</i>	2.286	216	12.648
<i>ČEZ BIH</i>	20.072	0	3.768
<i>Ukupno</i>	3.902.113	918.115	2.122.759

Izvoz i uvoz iz BiH prema susjednim zemljama dat je u slijedećoj tabeli:

Tabela 6. (MWh)

<i>Zemlja</i>	<i>Izvoz</i>	<i>Uvoz</i>
Hrvatska	2.575.677	1.666.579
Srbija	1.216.416	1.120.294
Crna Gora	2.232.779	254.001
<i>Ukupno</i>	6.024.872	3.040.874

3.8 Zaštita kupaca

Zaštita kupaca je značajno pitanje politike regulacije u svim državama u kojima su aktualni procesi deregulacije i liberalizacije energetskog sektora. U tu svrhu se, osim drugim državnim tijelima, i regulatornim tijelima sve više povjerava obveza da razmatraju i ostvaruju osnovne ciljeve zaštite kupaca, zaštite elektroenergetskih subjekata i okoliša putem transparentnog i nepristranog načina rješavanja pitanja iz oblasti regulacije.

Programi subvencioniranja najugroženijih potrošača energije uspostavljeni su u:

- *Republici Srpskoj (električna energija),*
- *Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, i*
- *Kantonu Sarajevo (tijekom zimskih mjeseci).*

g. Andris Piebalgs, komesar odgovoran za energetska pitanja EU: “Skoro tri godine od stupanja na snagu Ugovora o uspostavi Energetske zajednice sve zemlje su ostvarile značajan napredak, i u pogledu primarnog zakonodavstva kao i provedbenih mjera. Međutim, reforme su daleko od završetka, a ima se utisak da se, u određenim zemljama, put promjena usporava. Ekonomska kriza je otežala pristup financijama – privatni investitori su još zahtjevniji u vezi regulatornog okvira, i to s pravom. Moramo biti svjesni da odlaganje reformi znači odlaganje investicija.”

Regionalni energetska forum, Sarajevo, 30. ožujka 2009.

Subvencioniranje najugroženijih potrošača energenata u većem dijelu Europe je opće prihvaćena praksa. Osnovni problemi pri tome su u identificiranju korisnika subvencije, definiranju razine subvencioniranja, izvora sredstava i načinu primjene. Izostanak inicijative i koordinacije, kao najveći nedostatak dosadašnjih aktivnosti, nameće logiku da njihovi glavni nositelji ubuduće treba da budu ministarstva nadležna za socijalnu skrb, uz podršku drugih nadležnih tijela, uključujući regulatorne komisije.

U granicama ovlasti koje su mu zakonom povjerene, DERK je i tijekom 2009. godine djelovao u pravcu zaštite kupaca električne energije a posebno socijalno ugroženih kategorija stanovništva, aktivno se uključujući u sve inicijative institucija na državnoj razini. Predstavnicima DERK-a dali su značajan doprinos u izradbi *Socijalnog akcijskog plana za BiH*, djelujući u okviru Radne grupe Ministarstva civilnih poslova BiH, u čijem su sastavu bili i predstavnici resornih ministarstava na državnoj i entitetskoj razini, te predstavnici poslodavaca, sindikata i dr. Plan koji su odobrile vlade, odnosno nadležna ministarstva Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH, početkom 2010. godine bit će upućen Vijeću ministara BiH na konačno odobrenje.

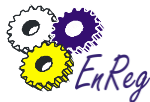
3.9 Ostale aktivnosti

Pored naprijed navedenih aktivnosti, DERK je tijekom 2009. godine razmjenjivao podatke sa velikim brojem državnih institucija (Vijeće ministara BiH, Direkcija za ekonomsko planiranje Vijeća ministara BiH, Konkurencijsko vijeće BiH, Agencija za unapređenje inozemnih investicija u BiH i dr.), te pripremao različite informacije za njihove potrebe.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju, Regulatorna komisija za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske surađuju i usklađuju djelovanje od svog osnutka.

Nakon što su predstavnici DERK-a dali poseban doprinos u predstavljanju energetskega sektora BiH u Parlamentu Federacije BiH i Narodnoj skupštini Republike Srpske, energetska sektor predstavljen je i zastupnicima i izaslanicima Zastupničkog i Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH tijekom 2009. godine.

Koncem ožujka 2009. godine u Sarajevu je, u suradnji Energetske zajednice i Europske banke za obnovu i razvoj, organiziran Regionalni energetska forum, u čijem je fokusu bila proizvodnja električne energije i obnovljivi izvori energije, u cilju privlačenja investicija. Zapažen nastup i na ovom skupu imali su predstavnici DERK-a.

Reformu energetskog sektora u Bosni i Hercegovini i dalje podupire Agencija za međunarodnu suradnju SAD (USAID), kroz projekt Asistencije regulativi i reformi energetskog sektora (REAP).

Sustavnice Projekta REAP, koji traje od 2007. do 2011. godine, su: (1) kontinuirana podrška Neovisnom operatoru sustava u BiH, uključujući daljnji razvoj mrežnih i tržišnih pravila kako se BiH tržište bude integriralo u regionalno i interno tržište EU u skladu sa obvezama iz Ugovora o uspostavi Energetske zajednice, (2) praćenje i asistencija u provedbi akcijskih planova, i (3) daljna podrška unificiranju propisa, uključujući i završetak svih aktivnosti koje se odnose na izradbu novog zakona o gasu i potrebne izmjene državnog i entitetskih zakona o električnoj energiji. Koncem 2009. godine u okviru projekta REAP organiziran je niz seminara o otvaranju tržišta.

Europska komisija je do svibnja 2009. godine, kada je okončan Projekt "Tehnička pomoć regulatornom sustavu sektora energetike BiH" (*EnReg projekt*) također davala značajnu podršku regulatornim tijelima u energetskom sektoru Bosne i Hercegovine.

Projekt EnReg imao je za cilj jačanje institucionalnog i stručnog kapaciteta tri regulatorne komisije, učinkovitiji rad postojećeg regulatornog sustava i pomoć u ispunjavanju obveza BiH iz Ugovora o uspostavi Energetske zajednice. U okviru ovog projekta u 2009. godini organizirano je više seminara koji su u fokusu imali uspostavu sustava za upravljanje dokumentacijom, problematiku regulatornog izvješćivanja, kvalitetu opskrbe, primjenu međunarodnih računovodstvenih standarda kod izvješćivanja u energetskom sektoru, financijski menadžment i mjerenje uspješnosti, te procjenu utjecaja otvaranja tržišta električne energije s obzirom na regulatorne postupke i dosadašnja iskustva iz neposrednog okruženja.

Na koncu se napominje da Državna regulatorna komisija za električnu energiju, zbog različitog odnosa entiteta prema Odluci Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu donijetoj u rujnu 2009. godini, nije otpočela sa regulacijom proizvodnje, distribucije i opskrbe električnom energijom u Brčko distriktu BiH. Te poslove će preuzeti kada za to budu ispunjeni svi uvjeti.

4. MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI

4.1 Energetska zajednica

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, koji je potpisan 25. listopada 2005. godine i stupio na snagu 1. srpnja 2006. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i gas na svijetu, u kojem efektivno sudjeluju 34 strane: 27 zemalja članica Europske unije i Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora, Albanija, Makedonija i UNMIK – Kosovo.

Osnovni ciljevi Energetske zajednice su kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji osigurava pouzdanu opskrbu energentima i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog gasa. Pored toga to je razvoj alternativnih pravaca opskrbe gasom i poboljšanje stanja u životnoj sredini, uz primjenu energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora.

Sklapanjem ovog Ugovora, ugovorne strane iz regiona se obvezuju da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije i gasa koje će funkcionirati po standardima tržišta energije EU sa kojim će se integrirati. To se postiže stupnjevitim preuzimanjem dijelova *acquis communautaire*-a (pravne stečevine) EU, koji se odnose na energiju, zaštitu okoliša i konkurenciju. Radi se o implementaciji odgo-varajućih direktiva i propisa EU za oblasti energije i zaštite okoliša.

Sudjelovanjem u ovom procesu Bosna i Hercegovina potvrđuje svoju opredjeljenost za reformu energetskog sektora, liberalizaciju tržišta energije i usklađivanje svoje politike sa članicama EU.

U skladu sa izraženim interesom, u radu tijela Energetske zajednice sudjeluju: Austrija, Bugarska, Češka, Francuska, Grčka, Italija, Cipar, Mađarska, Nizozemska, Njemačka, Rumunjska, Slovačka, Slovenija i Ujedinjeno Kraljevstvo. Ovih 14 tzv. zemalja sudionica iz Europske unije izravno sudjeluje u radu tijela Energetske zajednice, a njihove pozicije prigodom glasovanja izražava Europska komisija.

Status promatrača u tijelima Energetske zajednice imaju Gruzija, Moldavija, Norveška, Turska i Ukrajina. Tijekom 2009. godine okončani su pregovori o pridruživanju sa Ukrajinom i Moldavijom, te donešene odluke o njihovom pristupanju Energetskoj zajednici po donošenju zakona o gasu koji su u skladu sa Direktivom 2003/55/EC i okončavanju odgovarajućih procedura za ratifikaciju.

U skladu sa najavama iz prethodne godine, u 2009. godini su započeli formalni pregovori o pridruživanju sa Turskom.

U cilju osiguranja adekvatnog vođenja procesa uspostave i funkcioniranja Energetske zajednice, Ugovorom se uspostavljaju Ministarsko vijeće, Stalna grupa na visokoj razini, Regulatorni odbor, Forum za električnu energiju (Atenski forum), Forum za gas (Mariborski forum) i Tajništvo.

Pored ranije uspostavljenih Atenskog i Mariborskog foruma, te u 2008. godini uspostavljenog Socijalnog foruma, u rujnu 2009. godine uspostavljen je Forum za naftu, sa sjedištem u Beogradu.

Acquis communautaire (pravna stečevina EU) koji se preuzima Ugovorom

Acquis o energiji

- Direktiva 2003/54/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta električne energije,
- Direktiva 2003/55/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta prirodnog gasa,
- Propis 1228/2003/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije.

Rok za implementaciju ovih direktiva je 1. srpnja 2007., uz osiguranje da status kvalificiranog kupca najkasnije do 1. siječnja 2008. imaju svi kupci osim kućanstava, a od 1. siječnja 2015. svi kupci.

Odlukom Ministarskog vijeća Energetske zajednice od 18. prosinca 2007. acquis o energiji (čl. 10. i 11. Ugovora) je proširen slijedećim pravilima, uz implementaciju do 31. prosinca 2009:

- Direktiva 2005/89/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 18. siječnja 2006. godine o mjerama za sigurnost opskrbe električnom energijom i ulaganje u infrastrukturu; implementacija – 31. prosinca 2009.
- Direktiva 2004/67/EC Vijeća Europske unije od 26. travnja 2004. godine o mjerama za sigurnost opskrbe prirodnim gasom; implementacija – 31. prosinca 2009.
- Propis 1775/2005/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 28. rujna 2005. godina o uvjetima pristupa mreži transporta prirodnog gasa; implementacija – 31. prosinca 2008.

Acquis o životnoj sredini

- Direktiva Vijeća Europske zajednice 85/337/EEC od 27. lipnja 1985. o ocjeni utjecaja javnih i privatnih projekata na okoliš, sa amandmanima od 3. ožujka 1997. (Direktiva 97/11/EC) i Direktivom 2003/35/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. svibnja 2003.; implementacija – 1. srpnja 2006.
- Direktiva 2005/33 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. srpnja 2005. kojom se dopunjava Direktiva 1999/32 od 26. travnja 1999. u vezi sa smanjenjem sadržaja sumpora u nekim tečnim gorivima; implementacija do 31. prosinca 2011.
- Direktiva 2001/80/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2001. o ograničenju emisije onečišćivača zraka iz velikih termoelektrana (≥ 50 MW); implementacija do 31. prosinca 2017.
- Članak 4(2) Direktive Vijeća Europske zajednice 79/409/EEC od 2. travnja 1979 o zaštiti ptica; implementacija – 1. srpnja 2006.
- Nastojanje za pristup Kyoto protokolu i provedba Direktive 96/61/EC od 24.09.1996. o prevenciji i kontroli onečišćenja.

Acquis o konkurenciji

Nisu dopuštene i bit će procjenjivane u skladu sa čl. 81., 82. i 87. Ugovora o uspostavi Europske zajednice slijedeće aktivnosti:

- Spriječavanje, ograničavanje ili poremećaj konkurencije,
- Zloraba vladajuće pozicije,
- Pružanje javne pomoći koja uzrokuje ili prijeti poremećajem konkurencije.

Posebito, prema javnim poduzećima i poduzećima kojima su data posebita prava, u roku od 6 mjeseci od stupanja na snagu Ugovora poštivat će se odredbe Ugovora o uspostavi Europske zajednice, posebno članka 86.

Acquis o obnovljivim energetske resursima

- Direktiva 2001/77/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 27. rujna 2001. o promidžbi električne energije proizvedene korištenjem obnovljivih izvora na unutarnjem tržištu,
- Direktiva 2003/30/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 8. svibnja 2003. o promidžbi korištenja bio-goriva ili drugih obnovljivih goriva u transportu.

Rok za pripremu plana za implementaciju *acquis*-a o obnovljivim energetske resursima je 1. srpanj 2007.

Ministarsko vijeće, kao najviše tijelo Energetske zajednice osigurava postizanje ciljeva utvrđenih Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice. Ministarsko vijeće čine po jedan predstavnik svake Ugovorne strane i dva predstavnika Europske unije.

Bosna i Hercegovina je predsjedala Energetskom zajednicom u prvoj polovici 2009. godine, uz slijedeće prioritete:

- razvoj regionalnog tržišta u funkciji sigurnosti opskrbe,
- promidžba konkretnih investicija u energetske sektor,
- energetska učinkovitost i obnovljivi izvori energije,
- socijalna dimenzija Energetske zajednice u skladu sa Memorandumom o socijalnim pitanjima uvažavajući korelaciju efikasnih programa zaštite socijalno ugroženih potrošača i mogućnosti većeg stupnja otvaranja tržišta,
- priprema Programa rada Energetske zajednice za razdoblje 2010 – 2011.

U 2010. godini predsjedanje Energetskom zajednicom od Republike Hrvatske preuzima Republika Makedonija, uz definirane slijedeće prioritete:

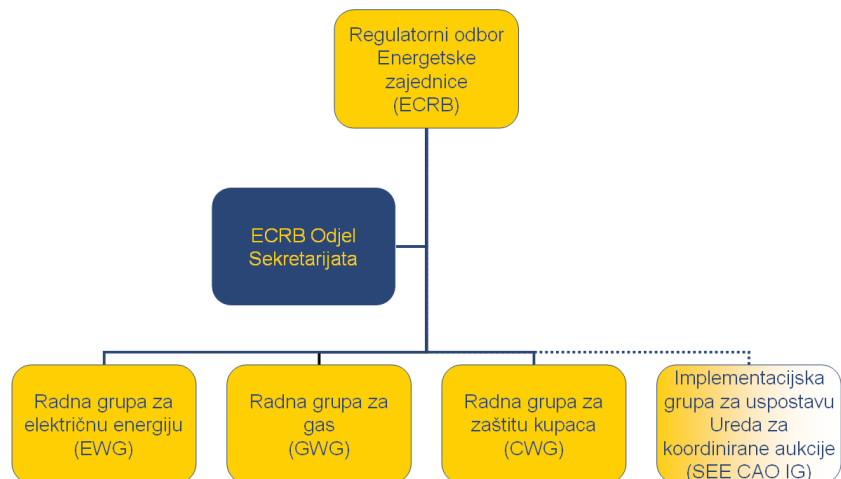
- razvoj regionalnog tržišta kao instrumenta za unapređenje sigurnosti opskrbe,
- početak procesa implementacije pravne stečevine koja se odnosi na energetske učinkovitost,
- aktivnosti vezane za obnovljive izvore energije radi pripremanja konkretne odluke za moguće proširenje pravne stečevine na sastanku Vijeća ministara Energetske zajednice u 2010. godini,
- produbljivanje rada na naftnoj dimenziji Energetske zajednice radi pripremanja konkretne odluke Vijeća ministara Energetske zajednice u vezi naftnih zaliha.
- široka podrška ‘novim članicama’ Energetske zajednice (Ukrajina i Moldavija) radi pravodobnog ispunjavanja njihovih obveza.

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju, iz domene Energetske zajednice, odvijao se uz neophodnu suradnju sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zatim kroz podršku i doprinos realizaciji različitih projekata u funkciji uspostave Energetske zajednice i posebno kroz proaktivan odnos u istraživanjima koje su planirale i provodile različite grupe šireg tematskog spektra, a koje okupljaju energetske regulatore iz regije i Europske unije.

Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), sa sjedištem u Ateni, čine predstavnici državnih regulatornih tijela zemalja regiona, a Europsku uniju predstavlja Europska komisija, uz pomoć po jednog regulatora iz zemalja sudionica iz EU, te jednog predstavnika Europske grupe regulatora električne energije i gasa (ERGEG). ECRB razmatra pitanja regulatorne suradnje i može prerasti u tijelo koje donosi regionalne regulatorne odluke i služi kao institucija za rješavanje prijepora. Regulatorni odbor ima glavnu ulogu u radu proširenog tržišta. Prema mišljenju Europske komisije ovo nad-nacionalno regulatorno tijelo može postati model za druge dijelove svijeta.

Formalna uspostava Regulatornog odbora Energetske zajednice, u kojem Bosnu i Hercegovinu predstavlja Državna regulatorna komisija za električnu energiju, izvršena je 11. prosinca 2006. godine u Ateni. Tijekom 2009. godine, Regulatorni odbor održao je četiri sastanka.

Ustroj Regulatornog odbora

Iz ustroja Regulatornog odbora evidentno je da dio svojih aktivnosti ECRB organizira kroz više radnih grupa, uz podršku odgovarajućeg odjela Tajništva Energetske zajednice. Državna regulatorna komisija za električnu energiju kontinuirano sudjeluje u radu Regulatornog odbora i radnih grupa, a Radnom grupom za zaštitu kupaca predsjeda predstavnik DERK-a.

Radna grupa za električnu energiju (EWG) je tijekom 2009. godine bila usmjerena na proces uspostavljanja jedinstvenog regionalnog mehanizma alokacije prekograničnih prijenosnih kapaciteta, uspostavljanje regionalnog balansnog mehanizma sa osvrtom na harmoniziranost nacionalnih pravnih okvira, pitanja dizajna i otvaranja regionalnog tržišta putem komentara na radne verzije studije Svjetske banke o veleprodajnom tržištu, uz uvažavanje istodobnog razvoja nacionalnih tržišta električne energije, izradbu prijedloga za uspostavljanje harmoniziranog sustava licenciranja u regionu, analizu okvira i mogućnosti za suradnju regulatora sa fokusiranjem na investicijske projekte regionalnog značaja. Operativno organizirajući svoj rad uspostavom nekoliko podgrupa, EWG je pripremila nekoliko značajnih izvješća i uporednih analiza, među kojima poseban značaj ima *Prijedlog harmoniziranog sustava licenciranja za veleprodajnu trgovinu u regionu*. EWG priprema pregled regulatornog okruženja, identificira pravne i financijske prepreke i predlaže rješenja na regionalnoj i nacionalnoj razini za implementaciju i funkcioniranje novih mehanizama u okviru regionalnog tržišta jugoistočne Europe. Domena djelovanja radne grupe zahtijeva širok spektar znanja uključujući tehnička, pravna i financijska pitanja.

Radna grupa za gas (GWG) je tijekom 2009. godine nastavila aktivnosti na pripremi jedinstvenog regulatornog pristupa u razvoju Gasnog prstena Energetske zajednice, koji će doprinijeti sigurnosti opskrbe i daljoj gasifikaciji u jugoistočnoj Europi. Podsjeća se da je tržište gasa u jugoistočnoj Europi manje razvijeno od tržišta električne energije. Svega nekoliko zemalja ima razvijeno tržište, dok se u ostalim gas koristi u ograničenom opsegu ili nikako. Trenutačno postoji veliki broj projekata koji imaju cilj da razviju tržište gasa u regiji.

Radna grupa je dio svojih aktivnosti usmjerila na poboljšanje interkonekcija, usklađenosti međusobnog rada, transparentnosti i harmoniziranosti operativnih pravila za transport prirodnog gasa u Energetskoj zajednici. U 2009. godini GWG je započela aktivnosti na identificiranju mjera za otklanjanje prepreka u prekograničnoj trgovini prirodnim gasom, uzimajući u obzir mehanizme koji su u skladu sa Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice.

U 2009. godini najznačajnije aktivnosti **Radne grupe za zaštitu kupaca (CWG)** obuhvataju pripremu dokumenta *Ugroženi kupci iz kategorije kućanstava – Doprinos ECRB-a zajedničkom razumijevanju*, koji je po usvajanju od ECRB-a prezentiran na 15. Atenskom forumu. Na istom Forumu prezentirano je i *Izvešće o kvaliteti isporuke električne energije* koji obrađuje standarde i podsticaje u reguliranju kvalitete. Početkom 2009.

godine okončane su aktivnosti na izradbi *Studije o tarifnim metodologijama i utjecaju na cijene i strukturu potrošnje u Energetskoj zajednici*, koju je Radna grupa prezentirala i na Atenskom i na Socijalnom forumu.

U narednom razdoblju CWG planira nastavak svojih aktivnosti iz prethodne godine, što uključuje završetak *Studije o tarifama i kvaliteti distribucije gasa u Energetskoj zajednici* i *Projekt pomoći regulatorima u uvođenju i poboljšavanju reguliranja kvalitete u Energetskoj zajednici*. Pored toga, CWG planira posebno pozornost posvetiti što aktivnijem uključivanju socijalnih partnera u regulatorne procese radi bolje zaštite kupaca, analizirati problematiku inteligentnih brojlara i način izdavanja računa.

Implementacijska grupa za uspostavu Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO IG).

Povećani opseg trgovine koji je ostvaren kao posljedica liberalizacije elektroenergetskih tržišta došao je do točke u kojoj limitirajući prekogranični prijenosni kapaciteti postaju prepreka za dalje povećanje opsega prekogranične trgovine električnom energijom. Koordinirane aukcije prekograničnih prijenosnih kapaciteta predstavljaju korak dalje u nastojanju da se u što većem opsegu iskoriste postojeće konekcije između nacionalnih elektroenergetskih sustava, tj da se maksimizira stupanj njihovog korištenja. Da bi se ovaj cilj ostvario utemeljena je Implementacijska grupa za uspostavu Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO IG) koja se sastoji od predstavnika regulatornih tijela i operatora prijenosnih sustava. Ovakav sastav uvažava činjenicu da je za tretman problematike koordiniranih aukcija neophodna kontinuirana i tijesna suradnja između operatora sustava i regulatora u regionu.

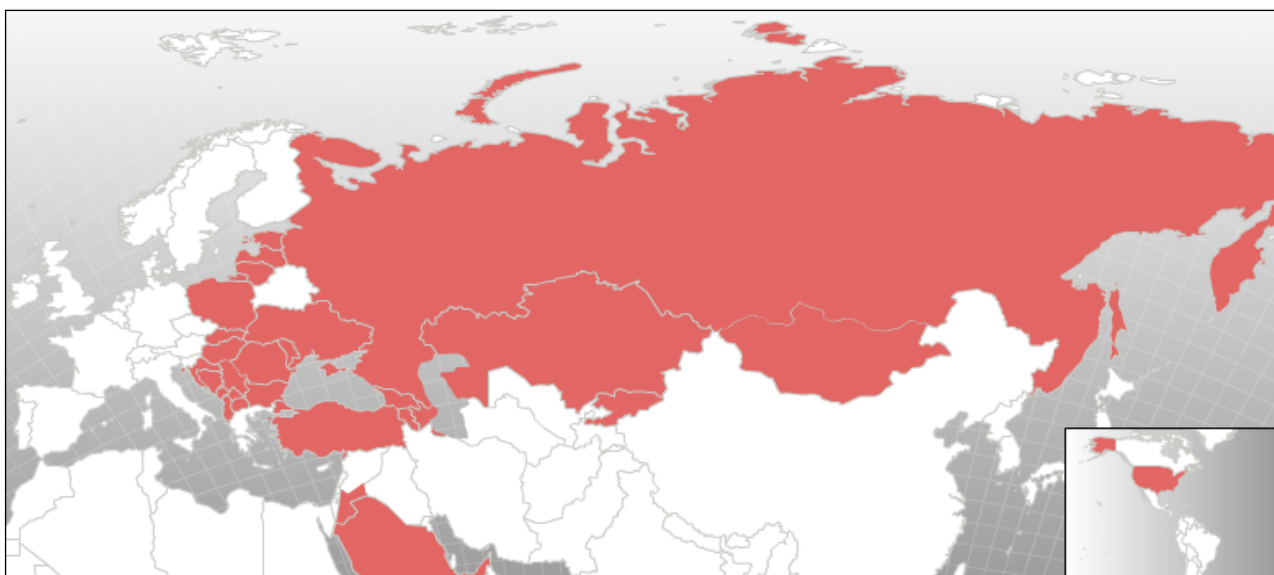
Prema prvotnom Akcijskom planu početak rada Ureda se očekivao početkom 2009. godine. Međutim, zbog niza otvorenih pitanja koja uključuju način raspodjele prihoda i definiranje granica regije koje će Ured pokrivati, te postojanja pravnih prepreka u nacionalnim zakonodavstvima zemalja učesnica, uspostava Ureda prolongirana je za 2010. godinu. Sjedište Ureda će biti u Podgorici.

4.2 Regionalna asocijacija energetskih regulatora – ERRA

Regionalna asocijacija energetskih regulatora (*Energy Regulators Regional Association – ERRA*) je organizacija neovisnih regulatornih tijela za energiju središnje i istočne Europe i novih neovisnih država u regiji. ERRA ima 24 punopravna člana i dva pridružena člana iz regije, od kojih su svi uspostavljeni na državnoj razini. U radu ERRA-e djeluju i četiri dodatna pridružena člana izvan regije, od kojih se ističe

Članstvo u ERRA-i

Nacionalna asocijacija regulatornih komisija SAD (*National Association of Regulatory Utility Commissioners*).

Ciljevi ERRA-e su poboljšanje reguliranja energetske djelatnosti u zemljama članicama, podsticanje razvoja neovisnih i stabilnih regulatora, poboljšanje suradnje između regulatora, razmjena informacija, istraživačkog rada i iskustva između članova, bolji pristup informacijama o svjetskom iskustvu u reguliranju energetske djelatnosti.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je punopravan član ERRA-e od 19. svibnja 2004. godine, od kada aktivno sudjeluje u radu Generalne skupštine, Investicijske konferencije i u radu stalnih komiteta i radnih grupa, od kojih se posebno izdvajaju Radna grupa za pravnu regulativu, te Stalni komitet za tarife i cijene i Stalni komitet za licence i konkurenciju, u kojem je predstavnik DERK-a zamjenik predsjedatelja.

Kao najvažnije teme koje su obrađivane u 2009. godini izdvajaju se struktura tržišta u zemljama ERRA, regulatorni nadzor veleprodajnog tržišta, specifičnosti priključenja vjetroelektrana na sustav, regulatorni aspekt obnovljivih izvora, tržišna moć, regulacija kvalitete, upravljanje potrošnjom, tretman regulatorne baze stalnih sredstava kao osnove za određivanje dobiti reguliranih mrežnih kompanija, ekonomska pitanja vezana za razvoj tarifa, pitanja neovisnosti regulatora, te međunarodna suradnja regulatora u projektima izgradnje prekograničnih prijenosnih kapaciteta.

Pored aktivnog rada u tijelima ERRA-e, pružanjem relevantnih informacija o energetske sektoru Bosne i Hercegovine, posebno o regulatornoj praksi, Državna regulatorna komisija za električnu energiju ispunjava svoju ulogu, koju je stekla članstvom u ERRA-i.

4.3 Mediteranska radna grupa za reguliranje električne energije i prirodnog gasa – MEDREG

Mediteranska radna grupa za reguliranje električne energije i prirodnog gasa – MEDREG, koja je utemeljena kao radna grupa u maju 2006, danas je neprofitna udruga koja je u skladu sa italijanskim zakonom uspostavljena u Rimu 2007. godine. MEDREG okuplja regulatorna tijela iz: Albanije, Alžira, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Egipta, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Izraela, Jordana, Cipra, Libanona, Libije, Malte, Maroka, Palestine, Portugala, Slovenije, Sirije, Španjolske, Tunisa i Turske.

Organizacijski ustroj MEDREG-a obuhvata Generalnu skupštinu koja se sastaje dva puta godišnje i četiri ad hoc grupe: (1) za institucionalna pitanja (kojom predsjedava Francuska), (2) za električnu energiju (kojom predsjedava Egipat), (3) za gas (kojom predsjedava Maroko) i (4) za okolinu, obnovljive izvore energije i energetska učinkovitost (kojom predsjedava Španjolska). *Ad hoc* grupe se sastaju najmanje dva puta godišnje.

Glavni cilj MEDREG-a je promidžba stabilnog usklađenog regulatornog okvira na energetska tržištu EU i Mediterana, osiguravajući maksimalne koristi za potrošače energije u obje regije. Osim toga, MEDREG omogućava suradnju, razmjenu informacija i uzajamnu pomoć regulatornih komisija.

MEDREG ima podršku Italijanske vlade, REMEP-a (Evromediterranska energetska platforma iz Rima), Europske komisije i CEER-a (Vijeće europskih energetskih regulatora). Posebita je predviđena jaka institucionalna suradnja između MEDREG-a i REMEP-a koji pruža i logističku podršku.

Ministarska deklaracija koja je potpisana na Cipru u prosincu 2007. godine od strane ministara euro-mediterranskih zemalja potvrdila je jedinstvenu i stratešku ulogu MEDREG-a u uspostavljanju i jačanju suradnje između energetskih regulatora, jačanju transparentnosti, unapređivanju zajedničkog znanja i davanju doprinosa harmoniziranosti regulatornog okvira na euro-mediterranskom energetska tržištu.

Zbog opsega aktivnosti DERK-a, u 2009. godini predstavnici Državne regulatorne komisije za električnu energiju nisu bili u mogućnosti da prisustvuju sastancima Generalne skupštine i *ad hoc* grupa, ali su sudjelovali u radu MEDREG-a putem pripreme i dostave traženih informacija i komentara na nacrtane dokumente. Na sastancima Generalne skupštine u 2009. godini, MEDREG je potvrdio da mu je jedan od glavnih ciljeva razvoj modernog i efikasnog regulatornog okvira kao jednog od neophodnih uvjeta za integrirano euro-mediterransko tržište energije i razvoj infrastrukture. U naredne tri godine i dalje će se posvećivati posebna pozornost problematici kupaca i aspektima obuke u suradnji sa Školom regulacije u Firenci (FSR), koja je

pomogla MEDREG-u da održi uspješan program obuke u Milanu u srpnju 2009. godine koji je podržan od strane Europske komisije a posvećen je energetske regulatorima u južnom Mediteranu. Cilj obuke je bio da se unaprijede znanja i iskustva u vezi regulatornih pitanja i promoviraju regulatorna suradnja i umrežavanje.

4.4 Međunarodna mreža energetskih regulatora – IERN

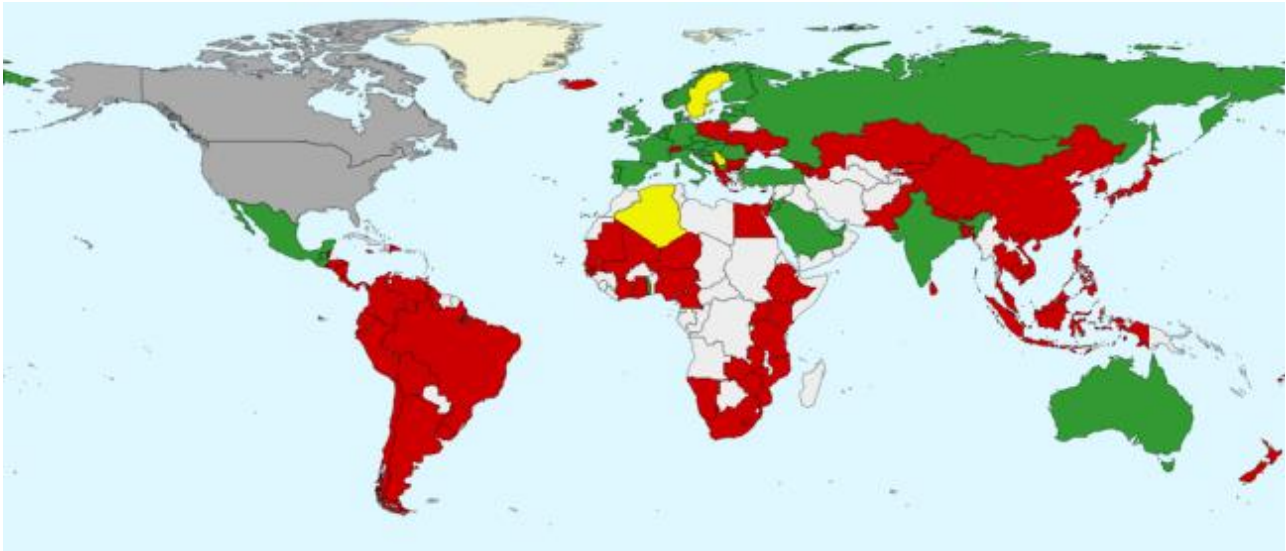
Međunarodna mreža energetskih regulatora (*International Energy Regulation Network – IERN*) je internet platforma koja je uspostavljena 2003. godine od strane Drugog Svjetskog energetskog regulatornog foruma (WFER). Cilj IERN-a je omogućiti razmjenu informacija o reguliranju tržišta električne energije i prirodnog gasa, kako za dobrobit regulatornih tijela, tako i drugih zainteresiranih korisnika.

IERN je mjesto gdje regulatori mogu razmjenjivati informacije o mogućnostima stručnog usavršavanja, konferencijama i *on-line* resursima za reguliranje energije. Dugoročno, IERN-ov cilj je da postane ne samo subjekt za omogućavanje razmjene postojećih informacija, već i kreator internih radnih dokumenata zasnovanih na najboljoj praksi.

IERN okuplja 314 regulatornih tijela koja su ujedno i članovi regionalnih regulatornih asocijacija:

- AFUR – Afrički forum regulatora,
- ARIAE – Asocijacija energetskih regulatora Latinske Amerike,
- CAMPUT – Kanadska asocijacija regulatornih odbora i komisija članova tribunala,
- CEER – Vijeće europskih energetskih regulatora,
- EAPIRF – Forum infrastrukturnih regulatora Istočne Azije i Pacifika,
- ERA – Regionalna asocijacija energetskih regulatora,
- IAREC – Asocijacija regionalnih energetskih komisija Rusije i Kazahstana,
- MEDREG – Mediteranska radna grupa za reguliranje električne energije i prirodnog gasa,
- NARUC – Nacionalna asocijacija regulatornih komisija SAD,
- NORDREG – Nordijski energetski regulatori,
- OOCUR – Organizacija regulatora Kariba,
- RERA – Regionalna asocijacija regulatora električne energije Južne Afrike,
- SAFIR – Južnoazijski forum infrastrukturnih regulatora.

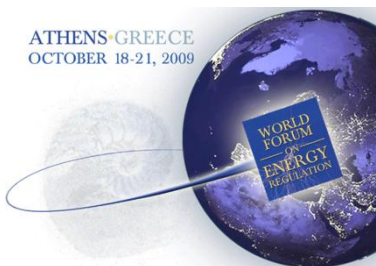

Kvaliteta dostave podataka IERN-u

■ odličan
 ■ zadovoljavajući
 ■ nedovoljan
 ■ nedostaju podaci za cijelu zemlju
 ■ regulator nije registriran

Da bi se garantirala kvaliteta podataka koji se mogu naći na internet stranici, glavna regionalna udruga regulatora širom svijeta, pojedinačni regulatori energije i više međunarodnih institucija pružaju podršku IERN-u. DERK je izravno sudjelovao u kreiranju ove Mreže, te su podaci o energetske sektoru i regulatornoj praksi BiH učinjeni dostupnim i na ovaj način.

4.5 Svjetski energetske regulatorni forum

Svjetski energetske regulatorni forum (WFER) je vodeća međunarodna konferencija o reguliranju energije koja se održava jednom u tri godine. Opći ciljevi ovog foruma uključuju:

- unapređenje razmjene informacija o ‘najboljim praksama’, uključujući nova partnerstva između regulatora iz razvijenih zemalja, zemalja u tranziciji i zemalja u razvoju,
- jačanje regionalne koordinacije kroz asocijacije energetske regulatora i drugih ključnih aktera u sektoru,
- povećanje profesionalnih programa obuke radi jačanja institucionalnih regulatornih okvira, i
- istraživanje mogućnosti za suradnju između međunarodnih razvojnih agencija i asocijacija energetske regulatora.

Četvrta konferencija Svjetskog energetske regulatornog foruma održana je u listopadu 2009. godine u Ateni, uz sudjelovanje predstavnika DERK-a. Najava kreiranja nove *Međunarodne konfederacije energetske regulatora (ICER)* i usuglašena *Izjava o klimatskim promjenama* su dva najznačajnija dostignuća Četvrtog foruma.

g. José Manuel Barroso, predsjednik Europske komisije: "Ovo je glavni korak ka istinski integriranom europskom energetsom tržištu i pravi odgovor Europske unije na strukturalne izazove sa kojima se suočavamo. Ovo je dobra vijest i za poslovanje i za građane koji trebaju konkurentne cijene i sigurnost opskrbe energijom. Usvajanje propisa o internom tržištu pokazuju da Europa može da ispuni svoja obećanja."

g. Andris Piebalgs, komesar odgovoran za energetska pitanja EU: "Sada je do država članica da provedu ove propise u praksi i pruže mogućnost za sklapanje boljih poslova i potrošačima i poduzetništvu. Potrošači će imati koristi od bolje zaštite i najnižih mogućih cijena dok će kompanije imati šansu da dobiju više posla na konkurentnom tržištu. Novi propisi će također biti veliki korak naprijed u odgovoru na izazove klimatskih promjena, povećane ovisnosti od uvoza energije i globalne konkurentnosti."

Iz izjava povodom usvajanja Trećeg paketa, Brisel, 25. lipnja 2009.

11 regionalnih asocijacija energetskih regulatora sa šest kontinenta, koje čine Upravni odbor WFER-a, dogovorile su unapređenje međunarodnog dijaloga i suradnju kroz stvaranje *Međunarodne konfederacije energetskih regulatora*, ICER. Konfederacija će osigurati nastavak i vidljivost rada energetskih regulatora širom svijeta i poboljšati informiranost i kreatora politika i šire javnosti. Uspostavljanje ICER-a će pomoći razumijevanju reguliranja energije i njegove uloge u rješavanju širokog spektra socijalno-ekonomskih, ekoloških i tržišnih pitanja. Kroz redovite kontakte i suradnju između regulatora, regulatori ne samo da traže omogućavanje razmjene informacija i najboljih praksi već i da poboljšaju svoj doprinos za održivu planetu. Konfederacija će u svom radu koristiti portal Međunarodne mreže energetskih regulatora (www.iern.net).

Svjetski energetski regulatori su, u okviru svojih nadležnosti, potvrdili svoju podršku ciljevima za sveukupno smanjenje emisije stakleničkih gasova (GHG) i veoma su svjesni izazova koji se postavljaju pred energetski sektor. Kao svoj doprinos Konferenciji Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama, koja je održana u Kopenhagenu prosinca 2009. godine, regulatori su pripremili *Izjavu svjetskih energetskih regulatora o klimatskim promjenama*. Izjava sadrži brojna opredjeljenja energetskih regulatora iz cijelog svijeta o aktivnostima koje se namjeravaju poduzeti u vezi klimatskih promjena.

4.6 Novi propisi Europske unije o internom energetsom tržištu

Jedan od najvažnijih, ako ne i najvažniji događaj koji je obilježio energetski sektor u 2009. godini je usvajanje novih propisa Europske unije o internom energetsom tržištu. Od ovog tzv. Trećeg paketa energetske legislative se očekuje da ojača energetske tržište, pruži veću zaštitu potrošačima i korist od najnižih mogućih cijena energije, dok se energetskim kompanijama nudi prilika za konkurentnost pod jednakim uvjetima.

Glavni cilj zakonodavnog paketa je da se uspostavi regulatorni okvir koji je potreban da se otvaranje tržišta u potpunosti provede. Cilj propisa koji su usvojeni je da se:

- Osigura učinkovitiji regulatorni nadzor od strane istinski neovisnih i kompetentnih nacionalnih energetskih regulatora. Određenim prekograničnim pitanjima će se baviti EU Agencija za suradnju energetskih regulatora (ACER).
- Poveća prekogranična suradnja i investiranje djelovanjem nove Europske mreže operatora prijenosnog sustava (ENTSO). Mrežni operatori će morati da razviju zajedničke komercijalne i tehničke kodekse i sigurnosne standarde kao i da koordiniraju potrebne investicije na razini EU.

- Poveća solidarnost. Približavanjem nacionalnih tržišta, države članice EU će biti bolje pripremljene za uzajamnu pomoć u slučaju ugrožavanja sigurnosti opskrbe energijom.
- Stvaranja jednakopravnih uvjeta za konkurenciju kroz učinkovito razdvajanje proizvodnje i trgovine energije od prijenosa energije. Ovo se radi da bi se izbjeglo da kompanije koje su uključene i u proizvodnju i u prijenos energije iskoriste svoj privilegirani položaj u prijenosu da bi blokirale pristup prijenosnim mrežama drugim opskrbljivačima. Razdvajanje opskrbe od prijenosne djelatnosti integriranih poduzeća će poslužiti da bi se eliminirao sukob interesa, unaprijedile mrežne investicije i spriječilo bilo kakvo diskriminatorno ponašanje.
- Poveća transparentnost. Povećanje tržišne transparentnosti o funkcioniranju mreže i opskrbe će garantirati jednak pristup informacijama, učiniti određivanje cijena transparentnijim, povećati povjerenje u tržište i pomoći da se izbjegnu manipulacije na tržištu.
- Prava građana stave u središte procesa otvaranja tržišta uz snažne obveze država članica da se zaštite ugroženi potrošači energije.
- Primijene inteligentni mjerni sustavi uz cilj da se za 80% kupaca instaliraju inteligentna brojila do 2020 godine. Na ovaj način kupcima se omogućava da budu precizno informirani o svojoj potrošnji i unaprijede energetske učinkovitost.

Treći paket čine:

- Propis 713/2009/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o uspostavljanju Agencije za suradnju energetskih regulatora,
- Propis 714/2009/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije, koji zamjenjuje Propis 1228/2003/EC,
- Propis 715/2009/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu prirodnog gasa, koji zamjenjuje Propis 1775/2005/EC,
- Direktiva 2009/72/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta električne energije, koja zamjenjuje Direktivu 2003/54/EC,
- Direktiva 2009/73/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta prirodnog gasa, koja zamjenjuje Direktivu 2003/55/EC.

Sjedište Agencije za suradnju energetskih regulatora bit će u Ljubljani.

Uloga ACER-a bit će pomoć regulatornim tijelima pri provedbi regulatornih aktivnosti, uz kordinirani pristup. U njegove će se zadaće ubrajati:

- *davanje mišljenja i preporuka operatorima prijenosnih/transportnih sustava, nacionalnim regulatornim tijelima, Europskom parlamentu, Vijeću ili Komisiji*
- *donošenje pojedinačnih odluka u specifičnim slučajevima, gdje će to zahtijevati regulatorna tijela pojedinih zemalja*
- *donošenje okvirnih smjernica za razvoj prekogranične trgovine.*

Najvažnija tijela ACER-a su Upravni odbor, Odbor regulatora, ravnatelj i Odbor za prizive.

Navedeni paket legislative objavljen je u Služenom glasniku EU 14. kolovoza 2009. godine, i stupio je na snagu dvadesetog dana nakon objavljanja.

Rok za implemetaciju Propisa i transpoziciju odredbi direktiva u nacionalno zakonodavstvo je 3. ožujak 2011. godine. Rok je za godinu dana dulji u dijelu koji navodi obveze o razdvajanju u djelatnosti prijenosa.

Predviđene su tri mogućnosti u vezi povećanih zahtjeva za razdvajanjem operatora prijenosnih sustava:

- vlasničko razdvajanje,
- uspostava neovisnog operatora sustava, pri čemu vlasništvo nad sredstvima prijenosnog sustava ostaje unutar vertikalno integrirane kompanije, ali tehničko i komercijalno upravljanje tim sredstvima provodi NOS (eng. ISO - *Independent System Operator*),
- uspostava neovisnog operatora prijenosnog/transportnog sustava (eng. ITO - *Independent Transmission Operator*), što predstavlja funkcionalno razdvajanje, ali s vrlo strogim zahtjevima za neovisnost u odlučivanju i poslovanju te neovisnost uprave i osoblja.

Usvajanjem Trećeg paketa jačaju uloge i nadležnosti nacionalnih regulatora, što između ostalog uključuje:

- osiguravanje pravne i funkcionalne neovisnosti od bilo kojeg javnog ili privatnog tijela, te samostalno odlučivanje (neovisno o bilo kojem političkom tijelu), uključujući definiranje i raspodjelu godišnjeg proračuna, te ljudskih i financijskih resursa za samostalno obavljanje djelatnosti,
- utvrđivanje ili odobravanje metodologija i tarifa za mrežne djelatnosti,
- odobravanje investicijskih planova u mrežnim djelatnostima,
- izdavanja kazne do 10% godišnjeg ukupnog prihoda ili predlaganja nadležnom sudu da nametne takve kazne tvrtki koja ne ispunjava svoje obveze.

Organizacija operatora prijenosnog sustava Europe (ENTSO-E) je institucija koja je utemeljena prije formalnog usvajanja Trećeg paketa. Utemeljenje nove organizacije operatora sustava 19. prosinca 2008. godine dovelo je do gašenja dosadašnjih udruga na razini Europe, uključujući Uniju za koordinaciju prijenosa električne energije – UCTE i Organizaciju operatora prijenosnog sustava Europe – ETSO.

“Nezavisni operator sistema u BiH”, kao predstavnik Bosne i Hercegovine, je punopravan član Organizacije operatora prijenosnog sustava Europe (ENTSO-E).

Europska mreža operatora transportnih sustava za gas (ENTSO-G) utemeljena je 1. prosinca 2009. godine od strane 31 TSO-a iz 21 europske zemlje.

ENTSO-G ima za cilj promidžbu internog tržišta i prekogranične trgovine prirodnog gasa, te osiguravanje optimalnog upravljanja, koordiniranog djelovanja i primjerenog tehničkog razvoja europske mreže za transport prirodnog gasa.

5. REVIZIJSKO IZVJEŠĆE

“Po našem mišljenju, finansijska izvješća Komisije prikazuju istinito i objektivno, po svim bitnim pitanjima, stanje imovine i obveza na dan 31. prosinac 2008. godine, rezultate poslovanja i izvršenje proračuna za godinu koja se završila na taj dan, u skladu sa prihvaćenim okvirom finansijskog izvješćivanja.

Financijsko poslovanje Komisije u tijeku 2008. godine bilo je u svim materijalno značajnim aspektima usklađeno sa važećom zakonskom regulativom.”

(Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine, 22. svibnja 2009.)

“Po našem mišljenju, finansijska izvješća prikazuju objektivno, u svim materijalno značajnim stavkama, finansijski položaj Državne regulatorne komisije za električnu energiju (DERK) na dan 31. prosinca 2008. godine, te rezultate njegovog poslovanja i promjene u novčanom tijeku za godinu koja je tada završila, u skladu s Međunarodnim standardima finansijskog izvješćivanja (“MSFI”).”

(“REVIK”, 13. ožujka 2009.)

U skladu sa Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH utvrđeno je da se DERK u osnovi financira iz regulatorne naknade koja se određuje tako da pokrije procijenjene troškove DERK-a. Regulatornu naknadu plaćaju vlasnici licenci za prijenos električne energije, neovisnog operatora sustava i međunarodnu trgovinu električnom energijom.

Prema odluci DERK-a ostvarena razlika prihoda nad rashodima prethodnog razdoblja se koristi za financiranje aktivnosti u narednom razdoblju, te se analogno tome za taj iznos umanjuju obveze za plaćanje regulatorne naknade.

U tijeku 2009. godine reviziju finansijskih izvješća DERK-a prethodne godine, uz istodobnu ocjenu primjenjenih računovodstvenih politika i značajnih procjena izvršenih od strane rukovodstva DERK-a, vršili su Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine i neovisna revizijska kuća “REVIK” iz Sarajeva.

Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine je pozitivno ocijenio finansijska izvješća za 2008. godinu. Pribavljeni revizijski dokazi potvrdili su da su rezultati poslovanja i izvršenje proračuna, po svim bitnim pitanjima, prikazani realno i istinito.

Za savjesnost u raspolaganju sredstvima i usklađenost poslovanja s važećim zakonskim propisima DERK je, prigodom razmatranja Izvješća o reviziji institucija Bosne i Hercegovine, javno pohvaljen od strane oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

DERK redovito ispunjava i svoje obveze iz Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH u pogledu obavljanja revizije od strane neovisnog revizora i objavljivanja računovodstvenih izvješća sa ciljem pružanja informacija zainteresiranim osobama i široj javnosti.

Reviziju finansijskih izvješća DERK-a prema Međunarodnim revizijskim standardima vršilo je društvo za reviziju, računovodstvo i konsalting “REVIK” d.o.o. Sarajevo, sa kojim je sklopljen ugovor na osnovu objavljenog javnog poziva za obavljanje usluga revizije.

Cjelokupno prezentiranje finansijskih izvješća, priznavanje i mjerenje transakcija i poslovnih događaja, po ocjeni neovisnog revizora, objektivno i istinito prikazuju stanje sredstava, obveza, kapitala i finansijskog rezultata poslovanja.

Izvješće neovisnog revizora je, u skladu sa Zakonom o prijenosu i međunarodnim računovodstvenim standardima, objavljen u “Službenom glasniku BiH”, broj 47/09.

6. OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2010. GODINI

Državna regulatorna komisija za električnu energiju nastavit će svoje aktivnosti na kreiranju uvjeta za slobodnu trgovinu i kontinuiranu opskrbu električnom energijom po unaprijed definiranom standardu kvalitete za dobrobit građana Bosne i Hercegovine, uz poštivanje važećih zakona, odgovarajućih europskih direktiva i pravila o unutarnjem tržištu električne energije.

DERK će i u 2010. godini surađivati sa Parlamentarnom skupštinom Bosne i Hercegovine, a posebno sa Komisijom za promet i komunikacije Zastupničkog doma PS BiH i Komisijom za vanjsku i trgovinsku politiku, carine, promet i komunikacije Doma naroda PS BiH. Osobito se ističe važnost ostvarivanja kontinuiteta razmjene informacija i usklađenosti ključnih regulatornih aktivnosti sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, koje je nadležno za kreiranje politike u skladu sa Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH.

Svi dosadašnji modaliteti međusobnog praćenja i usklađivanja djelovanja nastavit će se i u 2010. godini sa Regulatornom komisijom za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatornom komisijom za energetiku Republike Srpske, kao i sa drugim regulatornim tijelima uspostavljenim na državnoj razini, prije svega sa Konkurencijskim vijećem BiH.

Također, DERK će pratiti aktivnosti i trendove u kompletnom energetsom sektoru i neposredno se uključivati u sve relevantne događaje.

Kroz svoje djelovanje DERK će biti usmjeren na:

- donošenje tarifa za usluge prijenosa električne energije, rad neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge,
- izdavanje licenci,
- regulatorni nadzor licenciranih subjekata,
- analiziranje regulatornih pravila i prakse,
- kreiranje regulatornih pravila,
- uređenje jedinstvenog tržišta električne energije,
- jačanje kapaciteta u smislu ispunjavanja međunarodnih obveza u vezi sa regulatornim izvješćivanjem prema strukturi ERGEG-a,
- socijalni aspekt u domeni regulatorne prakse,
- praćenje primjene ITC mehanizma i uspostave mehanizma koordiniranih eksplicitnih aukcija kapaciteta,

- odobravanje i nadziranje pravila koja razviju NOS BiH i Elektroprijenos BiH,
- praćenje pripreme *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje od 2011. do 2020. godine*, te odobravanje *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže za razdoblje od 10 godina*, kao i godišnjeg plana investicija Elektroprijenosa BiH,
- informiranje reguliranih subjekata i javnosti o regulatornoj praksi,
- obavljanje ostalih poslova koji mu budu povjereni u nadležnost.

U središtu pozornosti bit će i aktivnosti međunarodnih tijela koje se odnose na reguliranje tržišta električne energije, prije svega onih u čijem radu DERK i sam sudjeluje:

- ECRB – Regulatorni odbor Energetske zajednice (uključujući Radnu grupu za električnu energiju, Radnu grupu za gas, Radnu grupu za zaštitu kupaca i Implementacijsku grupu za uspostavu Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi),
- ERRA – Regionalna asocijacija energetske regulatora (uključujući Stalni komitet za licence i konkurenciju, Stalni komitet za tarife i cijene i Radnu grupu za pravnu regulativu),
- MEDREG – Mediteranska radna grupa za reguliranje električne energije i prirodnog gasa (uključujući *ad hoc* radne grupe za institucionalna pitanja, električnu energiju, gas, te okoliš, obnovljive izvore i energetske učinkovitost),
- IERN – Međunarodna mreža energetske regulatora.

DERK će, također, nastaviti praćenje rada Vijeća europskih energetske regulatora (CEER) i Europske grupe regulatora električne energije i gasa (ERGEG), kao i proces uspostave Agencije za suradnju energetske regulatora (ACER).

Uvažavajući činjenicu da će novi propisi Europske unije o internom energetske tržištu (Treći paket) putem Ugovora o uspostavi Energetske zajednice biti obvezujući i za Bosnu i Hercegovinu, DERK će u narednom razdoblju dužnu pozornost posvetiti detaljnoj analizi sadržaja i voditi pripreme aktivnosti za implementaciju relevantnih odredbi Trećeg paketa liberalizacije energetske tržišta EU.

Dodatne informacije o radu i postupcima koje vodi Državna regulatorna komisija za električnu energiju mogu se naći na internet stranici www.derk.ba, odnosno dobiti kontaktom na telefone 035 302060 i 302070, telefax 035 302077, e-mail info@derk.ba ili u sjedištu DERK-a u Tuzli, Ulica M. Jovanovića 4/II.

PRILOG A: Osnovni podaci o elektroenergetskom sustavu Bosne i Hercegovine

(korišteni podaci NOS-a BiH, Elektroprijenosa BiH i elektroprivreda u BiH)

Veći proizvodni objekti

Hydroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Trebinje I	3×60	180
Trebinje II	8	8
Dubrovnik (BiH+Hr.)	2×108	216
Čapljina	2×210	420
Rama	2×80	160
Jablanica	6×30	180
Grabovica	2×57,5	115
Salakovac	3×70	210
Mostar	3×24	72
Jajce I	2×30	60
Jajce II	3×10	30
Bočac	2×55	110
Višegrad	3×105	315
Peć-Mlini	2×15	30

Termoelektrane	Instalirana snaga (MW)	Raspoloživa snaga (MW)
TUZLA	715	635
G3	100	85
G4	200	182
G5	200	180
G6	215	188
KAKANJ	450	398
G5	110	100
G6	110	90
G7	230	208
GACKO	300	276
UGLJEVIK	280	250

Osnovni podaci o prijenosnom sustavu

<i>dalekovodi</i>		
Br.	Nazivni napon dalekovoda	Duljina (km)
1	400 kV	864,73
2	220 kV	1.524,8
3	110 kV	3.887,93
4	110 kV - kablovski vod	31,35

<i>interkonekcije</i>		
Br.	Nazivni napon dalekovoda	Broj interkonekcija
1	400 kV	4
2	220 kV	10
3	110 kV	22
	Ukupno	36

<i>trafostanice</i>			
Br.	Vrsta trafostanice	Broj trafostanica	Instalirana snaga (MVA)
1	TS 400/x kV	9	6.090,5
2	TS 220/x kV	8	1.423,0
3	TS 110/x kV	127	4.690,5

<i>transformatori</i>			
Br.	Prijenosni odnos transformatora	Broj transformatora	Instalirana snaga (MVA)
1	TR 400/x kV	14	4.900
2	TR 220/x kV	14	2.100
3	TR 110/x kV	216	5.204

PRILOG B: Osnovni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine

(GWh)

Procjena za 2009. godinu	EP BiH	ERS	EP HZHB	Brčko distrikt BiH	BiH
Proizvodnja	6.990,00	5.635,00	1.950,00		14.575,00
Proizvodnja u hidroelektranama	1.630,00	2.560,00	1.945,00		6.135,00
Proizvodnja u termoelektranama	5.230,00	3.000,00			8.230,00
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	130,00	75,00	5,00		210,00
Potrošnja	4.405,00	3.554,00	3.083,00	270,00	11.622,00
Distributivna potrošnja	4.035,00	3.420,00	1.350,00	270,00	9.075,00
Gubici prijenosa					310,00
Veliki kupci	370,00	120,00	1.725,00*		2.215,00
Potrošnja rudnika i pumpanje		14,00	8,00		22,00
*Uključujući i 876,00 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
Ostvarenje u 2008. godini	EP BiH	ERS	EP HZHB	Brčko distrikt BiH	BiH
Proizvodnja	7.340,29	5.084,49	1.359,50		13.784,28
Proizvodnja u hidroelektranama	1.478,17	1.931,38	1.355,20		4.764,75
Proizvodnja u termoelektranama	5.749,51	3.094,41			8.843,92
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	112,60	58,70	4,30		175,60
Potrošnja	4.701,08	3.471,45	3.461,26	268,86	12.193,15
Distributivna potrošnja	4.042,65	3.309,06	1.334,09	268,86	8.954,67
Gubici prijenosa					326,50
Veliki kupci	658,42	148,23	2.091,17*		2.897,83
Potrošnja rudnika i pumpanje		14,15			14,15
*Uključujući i 1223,04 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
Ostvarenje u 2007. godini	EP BiH	ERS	EP HZHB	Brčko distrikt BiH	BiH
Proizvodnja	6.592,61	4.454,41	1.128,10		12.175,12
Proizvodnja u hidroelektranama	1.120,10	1.780,31	1.124,09		4.024,50
Proizvodnja u termoelektranama	5.365,00	2.607,16			7.972,16
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	107,51	66,94	4,01		178,46
Potrošnja	4.358,74	3.310,97	3.363,83	257,02	11.602,56
Distributivna potrošnja	3.809,38	3.109,09	1.307,60	257,02	8.226,07
Gubici prijenosa					312,00
Veliki kupci	549,36	156,77	2.045,37*		2.751,50
Potrošnja rudnika i pumpanje		45,11	10,86		55,97
*Uključujući i 547,78 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
Ostvarenje u 2006. godini	EP BiH	ERS	EP HZHB	Brčko distrikt BiH	BiH
Proizvodnja	6.401,13	5.390,49	1.883,55		13.675,17
Proizvodnja u hidroelektranama	1.488,03	2.528,13	1.883,55		5.899,71
Proizvodnja u termoelektranama	4.811,56	2.802,50			7.614,06
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	101,54	59,86			161,40
Potrošnja	4.265,62	3.309,89	3.352,60	252,60	11.491,81
Distributivna potrošnja	3.722,72	3.061,31	1.279,49	252,60	8.316,12
Gubici prijenosa					311,10
Veliki kupci	542,90	199,50	2.053,79		2.796,19
Potrošnja rudnika i pumpanje		49,08	19,32		68,40
Ostvarenje u 2005. godini	EP BiH	ERS	EP HZHB	Brčko distrikt BiH	BiH
Proizvodnja	5.778,53	5.200,64	1.768,69		12.747,86
Proizvodnja u hidroelektranama	1.477,69	2.747,10	1.768,69		5.993,47
Proizvodnja u termoelektranama	4.218,88	2.384,44			6.603,32
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	81,97	69,10			151,07
Potrošnja	4.190,57	3.458,33	3.469,83	252,47	11.371,20
Distributivna potrošnja	3.641,86	3.254,65	1.232,47	252,47	8.128,98
Gubici prijenosa	163,78	136,47	83,72		383,97
Veliki kupci	384,93	20,77	2.133,31		2.539,01
Potrošnja rudnika i pumpanje		46,43	20,33		66,76

PRILOG C: Karta elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine sa operativnim područjima “Elektroprijenosa BiH” i područjima elektroprivreda (prosinac 2009. godine)

